

SALA
DE
LECTURA

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Anul VIII
Nr. 29 (356)
12 pagini — 3 lei
Simbătă
23 iulie
1988

Scînteia

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC

tineretului

23 de ani de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român

„Congresul al IX-lea a marcat o nouă etapă în activitatea partidului nostru comunist, în întregul proces revoluționar, a deschis calea gândirii și activității creatoare, a perfecționării întregii munci de conducere și făurire a noii orînduirii, a socialismului în România“.

NICOLAE CEAUȘESCU

Epoca Nicolae Ceaușescu

Sub semnul benefic al epocalului eveniment de acum 23 de ani — Congresul al IX-lea al P.C.R. — moment istoric de excepție, dătător de bogate și perene roade în viitor, poporul român a pășit pragul celei mai strălucite epoci din milenara sa evoluție. Lucrările Congresului al IX-lea al partidului au deschis larg calea afirmării unei viziuni novatoare asupra procesului de devenire socialistă a patriei, fundamentînd cutezătoare direcții de acțiune în dezvoltarea politică, economică și socială a României contemporane. Innoitoare transformări de dimensiuni titanice și-au aflat generatorul izvor de apă vie în conștiința înalt revoluționară a celui mai iubit fiu al țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a cărui activitate exemplară în devenirea patriei constituie pildă luminoasă pentru toți oamenii de astăzi și de mâine ai acestui pămînt românesc, reprezintă indemn mobilizator de forțe pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune.

În ultimii 23 de ani — perioadă ce cu firească recunoștință și deosebită mîndrie patriotică o numim „Epoca Nicolae Ceaușescu“ — România socialistă a dobîndit chip nou, chipul prosperității economice, al împlinirii sociale și politice, al demnității pe plan internațional.

Mărețe ctitorii ale muncii punctează geografia pămîntului străbun, o geografie care, pe alocuri, a fost radical modificată de actul prometeic al omului. Transfăgărășanul a izbîndit peste semețe creste de munți. Canalul Dunăre — Marea Neagră a tăiat drum apelor invigoratoare prin inima podișului dobrogean, legînd încă o dată, după fapta naturii, Dunărea de Marea cea mare. Cetăți ale industriei conferă astăzi remarcabilă putere economică fiecăruia dintre județele țării. Agricultură — spațiul incandescent al noii revoluții agrare — așezată pe baze noi, ivește din pămîntul îngrijit cu pasiune de harnice miini pricepute, rumena piine românească. Orașele patriei se metamorfozează arhitectural cu fiecare nouă zi, iar prefacerea urbană a comunelor are loc sub ochii noștri

„SUPLIMENTUL LITERAR-ARTISTIC“

(Continuare în pag. a 11-a)

IZVORUL NOII CTITORII

Cînd migrează vara-n Ianuri sub efigie solară
Și-n clepsidra ei de grîne ne măsoară noul mers
Azi, sub falduri tricolore și de purpură, o Țară
Își sărbătorește zborul de la al IX-lea Congres

Din Carpații vechii Dacii noi ne-am făurit o poartă
Cu inscripții de legendă scrise-n slove de bazalt
Și-nspre Marea cea albastră alte drumuri azi ne poartă
Încrustînd de-a lungul Țării, gigantul nostru salt.

Tot ce ne-am clădit prin muncă, sint dovezile puterii
Și-ale-ncederii depline în Partidul de Eroi,
Cînd, în Iulie, Congresul ne-aducea-n puterea verii
Bărbatul pe care Țara îl născuse pentru noi.

El era urmaș din stirpea de sorginte milenară
Ce intruchipa pe Omul și pe Comunistul drept,

Și-avea flacăra dreptății arzînd toată pentru Țară,
Iară inima — cit Țara — îi bătea fierbinte-n piept.

El era-ntemeietorul unei Epoci mult visată
De martirii care-n Cronici au rămas ca o văpaie.
Și ne-a dat Congresul IX o izbîndă de durată
Prin Eroul și prin Omul CEAUȘESCU NICOLAE.

Și de-atuncea România, mai fecundă și prosperă
Cum n-a fost în lungi milenii de istorii pe-acest plai,
Își măsoară noua vîrstă ca hotar de nouă Eră
Și izvor de bucurie ce-l cîntăm în dulce grai.

De aceea cînd migrează vara-n holda aurie,
Îmbrăcați în gînduri pure ca o ie, ca o rouă
Noi vorbim de România ca de-o nouă Ctitorie,
Piatră de hotar fiindu-i, și izvor — CONGRESUL IX I

GEO CIOLCAN

Pagina 2

ACTUALITATEA PENTRU TINERET

- Manifestări omagiale
- Cenacluri
- Incursiune în lumea Dunării

- OMUL NOU — erou reprezentativ al realității contemporane, erou reprezentativ al literaturii contemporane

Pagina 3

Paginile 6-7

- Patrie, iubire eternă
- Partid, lumină vie
- Educația patriotică — vocație mereu actuală a literaturii române

Epoca Nicolae Ceaușescu

(Urmare din pag. 1)

și, desigur, prin forțele noastre. Sint toate acestea doar câteva aspecte din mărețul șuvoi constructiv, din pulsul epopeic al celei mai strălucite epoci a istoriei noastre — „Epoca Nicolae Ceaușescu”.

Efortul constructiv se manifestă, în același spirit profund revoluționar, și în planul edificării noii spiritualități socialiste. Cultura cunoaște o înflorire fără precedent. Prin opere majore, artele depun vibranta mărturie despre ființa patriei în contemporaneitate, artiștii urmându-și, în spirit dăruit, angajat, menirea lor de a oglindi, cu accentuată responsabilitate civică, prezentul.

În „Epoca Nicolae Ceaușescu”, istoria neamului românesc și-a reintrat în drepturi, a devenit nepieritor izvor al conștiinței naționale. Învățămintul se caracterizează, la rindul său, printr-o generoasă deschidere umanistă, scopul lui fiind de a pregăti multilateral cetățenii de miine ai patriei. Omul nou, concept fundamental al gândirii teoretice a tovarășului Nicolae Ceaușescu, concept fundamental al socialismului românesc deci, constituie un complex model etic de devenire, dar și o realitate ce dobindește identitate specifică, zi de zi, în viața socială a țării.

În lume, România de astăzi este

cunoscută ca o ferventă susținătoare a idealurilor de pace, de frățescă înțelegere cu toate popoarele planetei, de colaborare rodnică pe principiul deplinei egalități în drepturi. Strălucitele inițiative și propuneri de pace ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, avansate pe plan internațional, au drept nobilă motivație dorința consolidării unei umanități ferite de pericolul cataclismului nuclear, o umanitate dedicată elanului constructiv, România socialistă a anilor „Epocii Nicolae Ceaușescu” oferind lumii o vibranta pildă de construcție pașnică, pe coordonatele unui luminos umanism.

Ce e nou la muzeele din Vilcea? Sergiu Purece

Directorul Muzeului județean Vilcea

— Stimate tovarășe director, prezențați, vă rog, în câteva cuvinte, rețeaua muzeelor vilcene.

— Rețeaua muzeelor din județul nostru se compune din 15 unități: în Râmnicu Vilcea avem două mari muzee — cel de istorie și cel de artă precum și o casă memorială, cea dedicată lui Anton Pann. Lingă Râmnicu-Vilcea înțelegem, în comuna Nicolae Bălcescu, Muzeul Memorial „N. Bălcescu”, iar în comuna Troian, Complexul muzeistic „Gh. Magheru”, pe locurile unde istoria și legenda se împletesc într-o tulburătoare și vie lecție de istorie. La Drăgășani există un inedit Muzeu al viei și vinului precum și Expoziția „Gib. Mihăescu”. La Bujoreni a fost amenajat un muzeu al arhitecturii populare vilcene, la Govora o colecție de arheologie, carte veche și artă feudală, la Costești Colecția „Gh. D. Anghel”, la Ștefănești Colecția „T. Bălășel”, la Bălcești Colecția etnografică Irimești, iar la Măldărești se află un complex muzeistic unde sint găzduite realizări ale meșterilor populari din zona Horezu. În fine, Expoziția de arheologie de la Ocnele Mari precum și Peștera Liliacilor din Bistrița-Costești se alătură celorlalte obiective ce reconstituie vestigiile glorioșului trecut din acest colț de țară.

— Care este zestrea tuturor acestor muzee, case memoriale, colecții și expoziții?

— Muzeele Vilcii sint păstrătoare ale unui patrimoniu de peste 74 000 de bunuri expoziționale, din care circa 31 000 sint valori ale patrimoniului cultural național.

— Și toate acestea vorbesc despre trecut?

— Nu numai. Sint desigur mărturie ce oferă contactul nemijlocit cu cele mai autentice valori ale civilizației trecute, dar ele permit totodată desprinderea coordonatelor viitorului și determină emiterea judecăților de valoare asupra locului și rolului omului în viața economică și social-politică din aceste locuri — „inima României” — cum au fost numite.

— Cultura și arta sint și ele reprezentate, fără îndoială, în muzeele dv.

— La Muzeul de istorie din Râmnicu Vilcea viața spirituală, cultura, școala sint prezentate cu imagini de altădată, presă literară, tipărituri editate de vilcenii, manuale școlare, obiecte memoriale, portretele unor personalități: Anton Pann, Petru Poenaru, Dimitrie Drăghicescu, Gib Mihăescu, Cecilia Cuțescu-Stork, Ion Iancovescu, Aurelian Sacerdoțeanu. Asta ca să nu mai vorbim de cititoria de suflet a muzeisticii vilcene, Muzeul de artă care a devenit de mult o prezență marcantă în rețeaua instituțiilor de acest fel din țară.

— Toți cei ce au vizitat plătoreștile plaiuri ale Vilcei cunosc cea mai mare însuși din mijlocul Olului, Ostrovul Călimăneștilor. Cum s-au gândit constructorii hidrocentralei de pe Olt să protejeze Ostrovul și citoriile lui?

— Lucrări speciale au păstrat insula cit și monumentul istoric ce o îmbogățește (contemporan cu bătrânul așezământ al Coziei citorit de Mircea cel Mare), printr-o spectaculoasă ridicare cu aproape 6 m. În afară de dotările legate de agrementarea sejururilor de tratament sau odihnă, aici s-a organizat și un punct muzeistic ce prezintă coordonatele interferențelor daco-romane pe Limes-Alutanus (granița fortificată a Olului), cu mărturie ce marchează epoca, dar mai ales procesul de simbioză daco-romană fundamental în etno-geneza românească. Locul nu a fost ales la întâmplare, căci în Ostrovul de la Călimănești poate fi răsfodită o cronică vie cu pagini de necontestat ce atestă originea daco-romană a poporului nostru.

ARETA ȘANDRU

ACTUALITATEA PENTRU TINERET

NOTE • INFORMAȚII • MICROINTERVIURI

AGENDĂ • AVANPREMIERE • RECOMANDĂRI

Manifestări omagiale

Angajați plenar pe spațiile muncii și creației, tinerii de pe întreg cuprinsul țării omagiază — și prin semnificative manifestări literar-artistice, printr-o serie întrecută de acțiuni culturale și politico-ideologice — împlinirea a 23 de ani de la epocalul eveniment din istoria patriei — Congresul al IX-lea al partidului.

● La Liceul agroindustrial Cernavodă s-a deschis expoziția de carte cu genericul Din gândirea social-politică a președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

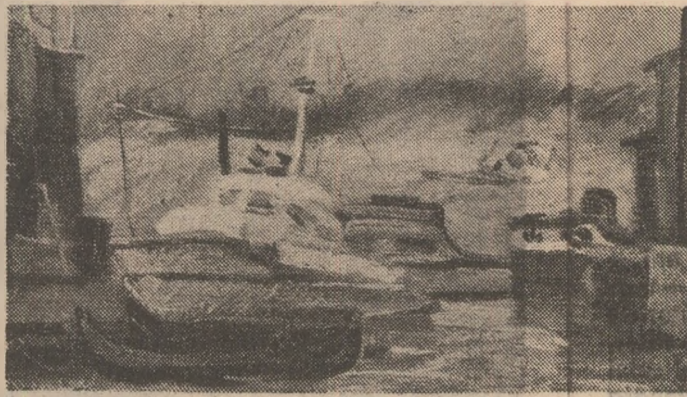
● Tinerii din Ineu, județul Arad, desfășoară în această perioadă un ciclu de acțiuni cultural-artistice al căror titlu este Timp eroic pe plaiuri de legendă.

● Cei mai pricepuți tineri fotoreporteri din Mangalia ne invită în aceste zile, în orașul lor, la o sugestivă expoziție de fotografii din prezentul socialist al patriei.

● O expunere cu tema Umanismul revoluționar — atribut definitoriu, valoare esențială a culturii și civilizației românești au organizat tinerii bucureșteni. Locul acțiunii — Muzeul de istorie și artă al municipiului București.

● Astăzi, tinerii din orașul Beclean, județul Bistrița-Năsăud, vor participa la expunerea cu tema Cartea — izvor de cultură și civilizație.

● Un spectacol cultural-artistic cuprinzând un recital de poezie, muzică corală, muzică tină, dans tematic, momente de muzică populară, au pregătit formațiile artistice ale tinerilor botoșăneni. Spectacolul a fost prezentat, în lăcașul de cultură al tinerilor din municipiu, joi seara, 21 iulie, și va fi reluat luni, 25 iulie. De asemenea, miine, 24 iulie, va fi organizată o sezătoare literar-artistică.

Incursiune în lumea Dunării

Icodin Dumitru nu este nici pescar, nici navigator. El pare venit dintre ceturile Dunării sau lasă această impresie la prima vedere, de om al apelor, al vinturilor și al vaselor pescărești. În realitate el este pictor scenograf și a lucrat mulți ani la Televiziune și la Teatrul „Constantin Tănase”. A absolvit Institutul de arte plastice „Nicolae Grigorescu” și de nouă ani este membru al Uniunii Artiștilor Plastici. Expoziția deschisă

în aceste zile la Galeria „Căminul Artei” este a doua sa „personală” și cuprinde lucrări inspirate din dese sale deplasări la Tulcea, Galați și Brăila. Direct, fără artificii, el încearcă să spună totul despre Dunăre, dintr-o răsufiere adevărată, fierbinte, necontrafăcută, și în aceasta stă semnul vocației lui Icodin Dumitru de pictor adevărat, care își poartă privitorii într-o originală incursiune în lumea Dunării. (Florian Mleşan).

Cenacluri

Cenaclul literar „Vasile Scurtu”, din comuna Parva, județul Bistrița-Năsăud a organizat o manifestare complexă, cu participarea în schimb de experiență, a membrilor Cenaclului literar „Alexandru Vlahtă” din Tirgoviste. După o vizită de documentare în Mina de cărbuni Parva, au fost prezentate medalioanele „Mihai Eminescu” și „Nichita Stănescu”. (Mihail I. Vlad).

Lecție specială

O lecție specială cu titlul „Muzeul de istorie și artă al municipiului București — popas la școala iubirii de patrie”, a fost susținută de prof. dr. Panait I. Panait și de prof. Dumitru Andronache la sediul muzeului din Bd. 1848 nr. 2. Lecția, urmată de filmul documentar „Ima pentru primăvara țării” a încheiat foarte bogatul program de manifestări politico-educative și culturale artistice desfășurate, timp de o lună și jumătate, sub genericul „Bucureștii Epocii Nicolae Ceaușescu — epoca celor mai mărețe împliniri din istoria patriei”.

La Dunărea de Jos

Anuarul Muzeului județean Călărași, purtând titlul „Cultură și civilizație la Dunărea de Jos”,

a ajuns la volumul al doilea, volumele trei și patru fiind în curs de tipărire. Volumul recent apărut cuprinde o selecție de studii privind probleme ale istoriei și culturii la Dunărea de Jos, aducând contribuții noi și date inedite cu

privire la istoria românilor ce au viețuit dintotdeauna pe malurile Dunării. Cele 34 de studii purtând semnături prestigioase ca: dr. Vladimir Dumitrescu, dr. Eugen Comșa, dr. Silvia Marinescu Bileu, Nicolae Colvici, George Trohani, dr. Ale-

xandru Suceveanu, dr. Petre Diaconu, dr. Maria Comșa, dr. Panait I. Panait, dr. Mihail Zahariade s.a. elucidează în mod științific diferite valori și momente ale trecutului. (Fl. Popa).

Arta filmului

S-a deschis, la Sala Dalles din București, o interesantă expoziție cu genericul Arta filmului de animație. Avind ca organizatori Centrula Româniacul Filmului de expoziții, Asociația Cineaștilor și, bineînțeles, Studioul cinematografic „Animafilm”, expoziția — deschisă pînă la 15 august — reunește creații de valoare din și despre lumea atât de atractivă a filmului de animație.

„Jurnalul literar”

Semnalăm o interesantă publicație ce apare ca „Foale a societății culturale „G. Călinescu” din municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej”. Este vorba de Jurnalul literar, o autentică revistă de cultură și artă editată de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Bacău și revista „Ateneu”. Din cei mai recent număr — iunie 1988 — menționăm o bogată „Agendă a Societății G. Călinescu”, dezbateră „Realismul literaturii de azi” cu participarea scriitorilor Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu, Eugen Simion, Mihai Zamfir, Al. Călinescu, debutul în poezie al lui Valeriu Vrinceanu, fragmentul de roman semnat de Eugeniu Cedon.

Lecturi fundamentale

„Cintecul spicelor”

Sărbătoare a tuturor, venind din timp străvechi și generind o mitologie de excepție, griul a reprezentat pentru noi un permanent moment de cumpănă sentimentală, de bucurie solară atotcuprinzătoare, cu ecou adine în sinele fiecăruia. Generind mituri, legende, obiceiuri de un vitalism ce aparține unor oameni ai soarelui, puternici fizic și spiritual, cu o viguroasă conștiință a locului lor în lume și a rostului lor sub astrul zilei și sub cel al nopții. Griul — sărbătoarea verii — îndeamnă la o regăsire de sine, la o filosofie senină, nu lipsită însă de senzualism și imaginație poetică arzătoare. Fapt ce i se întâmplă și lui Lucian Blaga, poetul care-și evocă dragostea nu la tinerete, ci spre senectute, într-o carte de o calmă și tulburătoare frumusețe — așa cum și peisajul românesc poate fi în zorii unei zile de iulie. Vremea griului provoacă efervescență sentimentală, sufletul îmbracă stralele iubirii. Plinătatea rodului de griu presupune un prea-plin sufletesc ce se tulbură / se însenează și naște o poveste erotico-mitică — un noptic rod al pământului după arșița de peste zi. Griu îndrăgostit de lună — motiv liric de maximă originalitate: „Spice-n lanuri — de dor se-nfioară, de moarte / cind secera lunii pe boltă apare, / ca fetele cată, cu părul de aur, / la zeul din zare. // O vorbă-și trec spicele — fete-n văpaie: / secera lunii e numai lumină — cum ar putea să ne tale / pe la genunchi, să ne culce pe spate arderea vîntului? // Aceasta-i tristețea cea mare a spicelor / că nu sint tălate de lună, / că numai de fierul pământului / li s-a menit să apună”. Venind parcă dintr-un obicei vechi și straniu, ca și statueta Gînditorului de la Hamangia, coborît din momentul sublim al unei imaginații avînd același loc de hrană ca și miliardele de spice, poemul „Cintecul spicelor” este unul dintre cele mai izbutite din spiritualitatea românească.

OMUL NOU

erou reprezentativ al realității contemporane,
erou reprezentativ al literaturii contemporane

Climatul de generoasă deschidere devenit caracteristic întregii vieți social-politice și, în egală măsură, aceleia culturale din patrie i se datorează și o schimbare radicală de optică în ceea ce privește fizionomia lăuntrică a conceptului de **personaj reprezentativ**. Cu alte cuvinte, clișee înlocuite curajos și decis în orice domeniu de activitate, de o gândire proaspătă și nouă, promovată după Congresul al IX-lea al partidului, nu-și mai găsesc loc nici în conturarea omului cu adevărat semnificativ, prin toate datele alcătuirii lui interioare, prin întreaga lui concepție despre viață și chipul cum știe să o traducă în practică. Poncifilele au dispărut și pe acest tărâm, ceea ce înseamnă în fond o adevărată abordare **realistă** a chipului **omului nou**, produs și constructor totodată al acestui timp. Afirmația cere oarecari explicitări: așa cum în analiza mai largă a întregii game de fenomene petrecute în societatea contemporană, ca și în adoptarea unor decizii de fermă ținută științifică — tocmai ca ele să cunoască posibilități serioase, substanțiale de traducere în practică — nu s-a mai pornit de la teze cu caracter general, ci de la studierea serioasă a datelor concrete a realității — operație făcută fără urmă de prejudecăți și partizanate — și în ceea ce privește personajul reprezentativ al epocii, scriitorii, urmînd ei înșiși aceeași tendință de abordare responsabilă, „la obiect” a realității, nu mai pornesc de la un anume „portret robot” al personajului „pozitiv”, căruia i se pun în seamă diverse trăsături stereotipe. Astfel de „portrete robot”, ieșite de mult din literatura noastră sint neviabile căci, dacă seamănă ca două picături de apă între ele, nu au nici un punct de legătură trainic cu realitatea, nefiind rezultatul investigației analitice a acesteia, ci al ilustrării unor prejudecăți. Transfigurarea presupune însă luarea în considerație, într-o accepție matură a cuvintului, a existenței cotidiene, iar nicidecum escamotarea ei din pricina unei anume imagini apriorice.

Fertilul contact cu viața a avut și pentru artă revigorarea produsă asupra lui Anteu de revenirea, în mod permanent, pe pămînt, oricînd necesară unui adevărat zbor spre astre, presupus implicit se înțelege, de o structură vizionară și acută în proiectele sale de perspectivă — cum este un om merit a fi eroul reprezentativ al contemporaneității. Literatura română contemporană de dinainte de 1965 oferă trei exemple remarcabile care se constituie în tot atîtea modele inspiratoare pentru scriitorii ultimelor două decenii. Doi asemenea eroi sint „extrași” dintre oamenii „vechi”, cu un termen care i-ar fi plăcut lui Sadoveanu, așadar dintre aceia a căror personalitate s-a constituit în etapa interbelică. Ei sint totuși demni de toată atenția pentru vremurile ce au urmat, fiecare dintre ei însă din rațiuni diferite. Unul este Ioanide al lui G. Călinescu, celălalt este Ilie Moromete al lui Marin Preda. Dacă la cel dintîi, interesul stîrnit de figura personajului este mai degrabă de principiu, teoretic, la celălalt va fi și unul precumpănitor artistic. Ioanide este expresia voinței intelectualului nobil, de mai veche formație, de a-și depăși propria autofixare într-o poziție fundamental neutră politic, pentru a îmbrățișa din tot sufletul realitățile lumii noi, care se construiește în jurul său, pentru a deveni el însuși, în sfîrșit, unul dintre constructorii acesteia. Aceasta presupune **ipso facto** adaptarea unei poziții politice înaintate, manifestate activ și cu nuanțat discernămint. Dacă eroul călinescian nu este, repet, atît de pregnant realizat ca erou în ficțiune, Ilie Moromete

rămîne probabil cel mai pregnant personaj din întreaga noastră literatură. Ideea că protagonistul lui Marin Preda este un contemplativ, neînțelegător al sensului evoluției timpului său, se dovedește, la o analiză atentă, falsă. Dimpotrivă, întreaga conduită a personajului reliefată cu precădere, bineînțeles în primul volum al Morometilor (dar ea poate fi urmărită, după cum se știe, și în alte cărți ale romanicerului publicate după 1965, cum sint **Morometii, II** sau **Delirul**) are ca mesaj de fond ideea preluării a ceea ce este bun din trecut corelată cu refuzul decis al atitudinii pripite și incomprehensive. Lecția lui Ilie Moromete, de eliminare a preocupării de căpetenie pentru latura pragmatică a existenței, este una de

cenii, literatură care ea însăși este o expresie a avîntului creator fără precedent existent în fiecare domeniu de activitate în această glorioasă epocă, sint în primul rînd niște căutători înfrigați ai adevărului, niște oameni care, dincolo de defecțele lor — autorii, refuzînd clișeele, refuză implicit orice operație de idealizare, și, în consecință, nu vor trece cu vederea eventualul friabil al alcătuirii lor umane — nu abdică de la convingerile lor esențiale. Această nobilă și consecventă atitudine se traduce în bună măsură și la mulți dintre ei prin ideea de căutare pătîmas-rațională a adevărului. Această căutare îl va duce pe Niculae Moromete în înțelegerea umanismului adînc al întregii atitudini **independente** a tatălui său,

nu prididește a se jertfi pentru o cauză nobilă, celălalt este căutătorul neobosit, reîncarnîndu-se din focul propriei patimi scormonitoare, al descifrării adevărului, în ultimă instanță al descoperirii căii de urmat prin stabilirea mobilurilor și proporțiilor culpei în istorie. Romanele lui Alexandru Ivasiuc sint, toate, romane politice în sensul deplin al cuvîntului, și aparțin într-un grad cu atît mai substanțial acestei categorii cu cit, mai ales în primele trei cărți ale scriitorului, procedeele sint mai puțin așiate. Mai limpede spus, aici găsim un erou reprezentativ intrucît este vorba de un om care cîntărește și se autocîntărește moral, care pentru a adopta un punct de vedere just în viață consideră că trebuie să se cu-

Incognito indeosebi, au meritul de a prezenta chipul comunistului ca om de acțiune, ca om adaptabil la cele mai insolite și dificile contexte pentru a-și îndeplini nobila misiune.

Nici pînă astăzi nu s-a stins ecoul provocat de apariția uneia din cele mai rezistente opere ale beletristicii noastre, indiferent de epocă literară, **Galeria cu viță sălbatică**, de **Constantin Toiu**, al cărei protagonist, Chiril Merișor, reprezintă în esență, prin toată atitudinea lui, un apel la reflecție. De un deosebit interes sint romanele lui **Augustin Buzura**, cu atît mai mult cu cit autorul a adoptat, prin personaje de prim plan ale acestora, punctul de vedere al unor tineri în raport cu evenimentele ale istoriei petrecute cu cîteva decenii în urmă (în **Fețele tăcerii**) sau asupra realității momentului (într-o accepție strictă a cuvîntului). Toma din primul roman, ori Ștefan din celălalt sint, ca și Niculae al lui Marin Preda, ca și eroii mai devreme menționați a lui D.R. Popescu, căutători neistoviți ai adevărului, oameni care vor să știe ce s-a întimplat în timp, pentru a ști cum se cuvine să aprecieze totul, pentru a putea așadar să adopte un punct de vedere marcat de luciditate maximă, de responsabilitate maximă. Nu mai puțin, printr-un erou cum e acela din **Vocile nopții**, ei sint oamenii care se întrebă asupra rostului propriu ca și a celorlalți, pentru a putea să accepte în lume ceea ce este cu adevărat de acceptat și să respingă ceea ce merită oprobriu.

Stufoasele romane ale lui **Ion Lăncrăjan (Calofanul, Fiul secelei etc.)** au meritul de a înfățișa structuri interrogative și autointerrogative pînă la sațiu asupra ideii de adevăr, de culpă, merit, datorie față de sine și față de semenii.

Printre personajele pe care istoria literară le va reține, nu mă indoiesc, se numără și **Manole Suru** din foarte cunoscutul ciclu de romane **Pumnul și palma**, personaj complex, la care se imbină capacitatea de a construi, în chipul cel mai nobil și plener al cuvîntului, cunoscînd oamenii și știînd cum să-i utilizeze pe fiecare dintre ei în chip optim în slujba unei cauze nobile, cu o anume absență a simțului nuanței, completată de o incapacitate de a pune în surdina glasul propriului orgoliu. Romancierul propune spre meditație o temă gravă legată de responsabilitate, de înțelegerea sensurilor majore ale acestui cuvînt.

Nu se cuvin omise nici cele două tomuri din **Dragostea și revoluția de Dinu Săraru**, interesant precumpănitor prin forța de a demonstra epic necesara fuziune în făptura unui om optim pentru idealuri înaintate a fermelor convingeri ideologice cu înțelegerea gustului unic și miraculos, pe care numai perceperea lipsită de superflue medieri a vieții, îl permite.

Merită a fi menționate **Ore de dimineață, Aproapele nostru aproape**, ca și alte cărți inspirate din actualitate ale lui **Platon Pardău**, romane care propun printre primele, un mod ce refuză explicit perspectiva de idealizare a omului investit cu deosebite responsabilități sociale în lumea noastră, tocmai pentru ca el să fie înțeles în toată grandoarea complexă a acțiunii sale, a devenirii sale.

Eroul reprezentativ al literaturii contemporane este constructorul unei noi lumi, nu mai puțin un constructor de sine însuși ca ființă pentru a putea contribui la plămădirea chipului interior al semenilor săi. Este de așteptat ca literatura tină să producă la rîndul ei personaje memorabile, de atare factură, aflate la înălțimea celor date la iveală în operele precursorilor mai îndepărtați sau imediați.

VICTOR ATANASIU

Cintec partidului

Scriu
Pentru că am o țară
Nu există bogăție
Mai mare
Decît a avea o țară
Cu numele
Și renumele
Rostit de buzele luminii
Pentru că am un CONDUCĂTOR
Care la masa de scris
A istoriei
Nu știe a spune decît adevărul
Timplele-i sint troienite de adevăr
Timplele-i sint istorie

Scriu pentru că am Carpații
Bătătoriți de revoluția lui Horea

Lui Tudor
Și-a lui Bălcescu
La masa de scris a istoriei
Carpații ca niște bătrîni înțelepți
Iși pun deoparte cușmele
De zăpezi și de cetini
Și glăsuiesc adevărul

Scriu
Pentru că am o Dunăre
Piatră de hotar
Zvicnitoare de lumină
La masa de scris a istoriei
Dunărea
Albăstrește cerneala
Și spune adevărul
Carpații și Dunărea

Știu cel mai mult adevăr
Despre istoria noastră

Scriu
Pentru că am o Doină
A bunilor
Și străbunilor mei
Pentru că am o Mioriță
Și-un Făt Frumos
La masa de scris a istoriei
Meșterul Manole
Iși adună Calfele
Și zidesc istorie
Istoria istorie.

ELENA CODRESCU

o acută valabilitate oricînd, pentru o structură moralmente superioară, capabilă, prin însăși natura sa, să vadă mai departe de propriul interes mărunț cum se cuvine să fie eroul reprezentativ al literaturii actuale, erou care își găsește prototipul în realitatea contemporană.

Al treilea personaj a cărui „lecție” va fi fost urmată, în modalități nuanțate de scriitorii ultimelor decenii, este Andrei Sabin al lui **Titus Popovici**. Scriitorul conturează aici un adevărat „portret al artistului la tinerețe”, al omului cu imaginație bogată și cu înzestrare nativă peste rînd cum se cuvine să fie totdeauna un constructor lucid al noii societăți, un constant adept al gândirii autentice, un alergic la tot ceea ce înseamnă prefabricat în ordinea concepțiilor de viață și al liniilor fundamentale ale conduitei. Eroii literaturii ultimelor de-

ceea ce va să însemne, după un șir întreg de răzvrătiri și căutări sterile, o asumare matură a tradiției, tocmai pentru a putea fi continuată dintr-un unghi receptiv la dimensiunile specifice ale contemporaneității. Un alt erou de primă importanță al lui **Marin Preda** este, desigur, **Victor Petrini** din **Cel mai iubit dintre pămînteni**, personaj la care rămîne pilduitoare în primul rînd capacitatea de a trăi „pe cont propriu”, refuzînd soluțiile (prejudecățile) furnizate de alții în plan teoretic și practic, în domeniul cugetării speculative și al vieții personale.

În ciclul românesc **F**, care rămîne mai ales prin primele romane ale acestuia — constituînd pînă în prezent opera epică de bază a scriitorului, **D.R. Popescu**, propune fizionomia morală a celor doi **Durărîntu**, fiecare dintre ei exemplari în felul său: unul este omul care

noască și să se autoaprecieze cu luciditate pentru cele mai infime luări de poziție, pentru cele mai mărunte atitudini, toate considerate a fi capabile a-i trăda esența lăuntrică.

Romanul politic la **Alexandru Ivasiuc** devine vizibil, și în modalități exterioare mai cu seamă în **Apa**, unde, prin chipul lui **Grigorescu**, se face elogiul deciziei prompte și mature, atît de caracteristică pentru un constructor al unei lumi noi.

Paul Achim din **Iluminări**, ca și un erou, **Vinea**, dintr-un mai vechi roman al autorului — **Păsările** — sint expresii ale posibilității omului societății de azi de a se autoevalua cu severitate în vederea unei redresări morale esențiale care se constituie — iar acesta este aspectul cel mai important —, ca o adevărată „rampă de lansare” a unei acțiuni de interes colectiv salutare.

Romanele lui **Eugen Barbu**,

CARTEA DE PUBLICISTICĂ

România și liniștea Europei

Mi se pare de reținut ca pe un semn bun faptul că mulți dintre autorii binecunoscuți ai unor rubrici din ziare și reviste își convoacă proprii cititori — și nu numai pe ei — în fața stăndurilor de carte.

Radu Bogdan, de pildă, cade chiar în recidivă. „Cind muzele se destăinuie” s-a numit primul volum al său — o savuroasă sarabandă de chemări în prim plan a celebrităților acelor zile cind, corespondent la Roma fiind, își îngăduia să le pună întrebări în direct. Și ca și cum nu ne-ar fi dat prin asta suficiente motive de invidie, colegială, iată-l acum în librării cu o temă — fixată în titlu — la ordinea zilei: „România și procesul securității europene”.

Cartea scoate în evidență travaliul remarcabil în serviciul ideii de înaltă ținută legată de edificarea unei Europe unite, a încrederii între națiuni, a păcii și colaborării. Se cunoaște bine și este apreciat în consecință efortul depus de România de-a lungul anilor pentru a sprijini în toate etapele sale demersul paneuropean, maniera constructivă în care țara noastră a înțeles să militeze pentru succesul reuniunii de la Helsinki, pentru continuitatea procesului inaugurat atunci cu participarea egală a tuturor țărilor, mari și mici, pentru respectarea cu strictețe în relațiile dintre state a principiilor recunoscute în viața internațională.

În paginile cărții sunt puse în evidență atenția cu care președintele Nicolae Ceaușescu a urmărit fiecare secvență, fiecare detaliu al evenimentelor legate de Helsinki — începind cu fazele pregătitoare și continuind cu cele de dată recentă — contribuțiile sale de incontestabilă autoritate și recunoscută apreciere pentru încheierea cu succes a demersurilor consacrate apropierea între poazele continentului, dezvoltării colaborării dintre ele spre binele reciproc, pentru eliminarea motivelor de tensiune, de neîncredere, a armelor și războaielor din viața Europei.

Avem, prin cartea lui Radu Bogdan, prezență de altfel și pină acum pe coperta unor volume — colective — de politologie în companie prestigioasă, o curată și documentată punere în pagină a temei alese. Autorul s-a luat în serios și a spus despre fiecare subiect în parte atât cât era nevoie să știm, rezervându-se, în mod firesc, pentru bițelul preferat la examen — faza Madrid din seria întâlnirilor europene. Este evenimentul în care se simte pe de-a-ntregul acasă și, în consecință, îl exfoliază cu grija de a nu pierde nimic din trăirile consumate în sălile palatului madrilean patronat de imensul desen al lui Juan Miro. Aș zice că acestea sînt paginile unde diplomatul încearcă să renunțe la colaborarea cu ziaristul pentru a aduce mai aproape de el pe cronicar, cu instrumentele și răbdarea binecunoscute, cu o scriitură elevată, profundă, totodată, știința selecției întru durată. Fără a ține cu orice preț să se vadă, înțelegînd că într-un asemenea melting pot personalul principal este evenimentul și nu participantul sau vestitorul acestuia, publicistul se lansează în direcția de înscriere a lucrurilor, alcătuiind cu mîgălă de miniaturist tabloul de întâmplări la care participă nu din colțul tribunei, nu de pe margini, ci chiar din viltoarea întâmplărilor cu pricepere de scriitor radiografiate. Cine citește cu atenție cartea — oglinda unui eveniment de marcă al perioadei în care noi cei de azi respirăm aerul planetei — va avea cu siguranță tresărire de bucurie venită din această constatare: în ofensiva pornită cu ani în urmă cu gîndul la binele continentului, România, țară europeană, s-a simțit datoră să-și aducă întreaga-i contribuție.

NEAGU UDROIU

CARTEA DE REPORTAJ

Drumuri de tinerețe

Lume multă și tinăra în noua carte *) a lui Ioan Simion Pop. Adică aceeași lume ce se „mută” aici din cea dinții carte a inzeștratului reporter — Vedere din turnul de control. Și la fel de exemplară în tot ce face, de la fapta de muncă pină la gîndul ascuns, de dragoste. Te-ai aștepta, prin urmare, ca reporterul să cadă neapărat în capcana unor truisme, a unor scheme preconcepute, să dea, deci, vamă, locului comun. Fapt remarcabil însă, nimic din toate acestea nu se întâmplă în cartea lui Ioan Simion Pop, Dor de acasă fiind un patetic și autentic chip literar dedicat tinereții din acești ani. Eroii cărții sînt, aproape fără excepție, tineri, tineri îndeobște cunoscuți, oameni reprezentativi ai generației noastre. În felul său, Ioan Simion Pop încearcă (și reușește) să facă o demonstrație asupra valorii deosebite, în spirit și acțiune, a tinerilor României de azi. O dimensiune cu totul aparte, pe care pasionatul reporter o creionează cu finețe, cu pricepere, cu acuratețe de prozator. Într-adevăr, dacă e de discutat asupra împlinirilor volumului, excelente ni se par „momentele” veritabile de proză din capitolul Acasă. Proze scurte, scrise în manieră modernă (De-a păsările, Floare cu bulbuc, Floarea soarelui, Reportaj senzational, Dragoste tirzie, Acceleratul 431) acreditează un povestitor de primă mînă, incitant și interesant în toate nuanțele. Și în acest capitol întîlnim aceeași profundă umanitate. Interesant este că Ioan Simion Pop reușește să scrie întotdeauna din acest „interior”, cu discretă detașare, luîndu-și în primire eroii din unghiul prieteniei, al relației interpersonale, nestîrbindu-le nicidecum personalitatea. La fel sînt textele din capitolul Chipuri în care autorul probează disponibilități pentru o întreagă gamă de abordări prozastice nu asupra perei imaginații, ci asupra fenomenului viu al vieții, într-o diversitate sentimentală impresionantă. Modestia lui Ioan Simion Pop — reporterul frenetic care-și pune inima pe masă și scrie un reportaj, două, trei, o carte, privind-o și de fiecare dată dăruind-o eroilor săi de pe șantierul național ale tinereții, din platformele industriale, de pe scena marilor concursuri naționale de tineret organizate de Televiziunea Română, de la marile manifestări culturale-educative omagiale inițiate și organizate de B.T.T. — necesara bună-cuviință a celui ce se vrea, din entuziasm pentru cei din generația sa, din admirație și prețuire pentru ei, un „cronicar” stăruitor, sînt prezente pe tot parcursul cărții, ca veritabile norme etice, atât de utile unuia care scrie despre oameni adevărați. Oamenii adevărați în toate sensurile, reprezentativi pentru modul de a fi și de a înțelege lumea, de a înțelege viața și menirea tinerei generații a patriei de azi. Capitolele Concurs și întoarceri mărturisesc acest frează creator, această prezență strălucită a personalităților, tinerilor în viața noastră socială și economică. Emoționante schițe de viață, momente de viață, reportajele sale, ce amintesc de lumea „mișcată” a televiziunii, sînt realizate cu o cameră de vederi ce are legat de nervul ei optic un suflet generos și iubitor de oameni, precum și o minte iscoditoare. Talentul reporterului vine în întîmpinarea (sau în completarea) faptului de viață, dîndu-i formă literară, adică artistică, emoționantă în dublu sens: știm (și poate îi și cunoaștem direct) pe mulți dintre protagoniștii cărții și, totodată, îi urmărim pe acești oameni din realitate mișcîndu-se pe o scenă literară. Cartea de reportaje a lui Ioan Simion Pop atestă un prozator bun, un prozator crescut direct din sugestia percutantă a realității imediate.

EUGEN MIHAESCU

*) Ioan Simion Pop — Dor de acasă, Ed. Sport-Turism, 1988

CARTEA PENTRU COPII

Un trofeu

Există, în timpul din urmă, în tradiția Bibliotecii municipale pentru copii din București, un frumos — și semnificativ, prin consecința faptelor — obicei: acela ca cei mici, cititori destoinici și mai ales sinceri, să opteze la fiecare sfîrșit de an pentru cartea care le-a plăcut mai mult. Chestiunea este ceva mai complexă, în competiție intrînd micii cititori de la toate bibliotecile bucureștene. O urmărire atentă — mă asigură bibliotecara Constanța Dumitrescu — o evidență scrupuloasă, o socoteală severă însoțesc această originală competiție de lectură. Frunzașii — mă refer la scriitorii, de data aceasta, cei care au intrunit cele mai multe voturi din partea cititorilor frunzași — mai exact spus cărțile lor sînt incununate cu „Trofeul micului cititor”. O distincție neînsoțită de vreo compensație materială; dar cită gingășie, cîndoare și încredere se topeș în acest premiu! — oferit poate după cele mai sigure criterii din lume: cele ale Micului Prinț (descoperit și făcut nouă cunoscut de către pilotul de linie Antoine de Saint Exupéry).

Între medaliații de anul trecut se numără și poetul Ion Horea, o distinsă și discretă șoaptă a cîntecului rostogolit sara pe deal, undeva, la poalele unei dulci coline transilvane. Pentru frumoasa carte „Guguștiucul”, Ion Horea a primit candidul premiu. Dorind s-o semnalez — în perimetrul restrîns (tipografic) al acestui spațiu de suflet — descopăr că poetul nu este la prima întîlnire cu cei mai tineri cititori. Încă în 1962, cînd nici nu exista o editură a celor mici, Ion Horea publica, în Editura Tinereții, placheta de versuri „Flori de pădăie”, cu sublinierea Poezii pentru pionieri. Era o sugestivă inițiere în tainele naturii, cu exemple culesse mai ales din Delta Dunării — „Cocostîrcul”, „Pelicanul”, „Pescărușul” — dar și: „Primăvara”, „Iunie”, „Toamna”, „Iarna”. Fiecare anotimp este legat, firesc și plastic, de frumoasa vîrstă școlară. Două exemple: „Soarele în pielea goală / Face plajă, într-n mare / Și nu-i nimeni pe la școală / — A-nceput vacanța mare” („Iunie”); „Nu-i încă vremea, dar curînd, curînd / Iar o să cadă frunza tremurînd / Și-o să rămînă iar ograda goală / Cînd noi, copiii, vom pleca la școală” („Toamnă”).

Dar să revenim asupra volumului distins recent de opinia celor mici — „Guguștiucul”. Cartea cuprinde cîteva ample poeme — „Guguștiucul”, „Prin ograda”, „Cri-Cri-Cri”, „Gulu-Gulu”, „Gaia”, „Ce să fie?”, „Cuțu-Cuțu”, „Broscuța” — între care, desigur, cel ce dă titlul volumului se impune. Într-un dialog cu „Guguștiucul / din pătur / tot un fel de / guguștiuc” — pentru că: „și, cînd îi / aud că vin / îl chem și pe / Augustin” — scriitorul recunoaște cu adultă nostalgie că: „și ca orice / pedagog / poate-am fost / cam pisălog”, dar poemul, ca și cartea, se constituie într-un frumos act (...pedagogic) inițiativ, în urma căruia pasul în viață se face, parcă, mai în siguranță.

Pe volumul oferit Bibliotecii, în urma unei întîlniri cu sensibilii ei cititori, poetul notează: „Pentru cititorii guguștiuci de la Biblioteca „Mihail Sadoveanu”, să crească mari, să fie fericiți, le urează nenea Ion Horea”. Emoționantă dedicație, alături de care semnează, cu litere mari, care se lasă greu strîns în jurul cuvîntului: AUGUSTIN. Păcat că unele pagini — din vina tipografiei — 50, 52, 53, 56, 57, 59 — sînt albe, „imaculat” ce nu onorează, vitregînd copiii de versurile închinat lor de către autor.

ION ANDREIȚĂ

O misivă a lui N. I. Herescu

Poet, publicist, traducător și latinist în accepțiunea cea mai severă a cuvîntului, N. I. Herescu (n. 1906 — m. 1961) a fost un camarad minunat, bucurîndu-se, permanent, de prețuirea colegilor și confracților săi. Destinul a hotărît ca în răstimpul 1939—1944, ani grei din toate punctele de vedere, să se afle în fruntea Societății Scriitorilor Români, în calitate de președinte, unde a avut o atitudine ireproșabilă față de tot ceea ce seamănă cuvinț rostii sau tipărit. Memoriile, amintirile și interviurile contemporanilor subliniază cu multă energie rolul scriitorului și profesorului N. I. Herescu în cadrul obștei scriitoricești. O latură, puțin explorată, a activității lui N. I. Herescu o constituie, desigur, literatura sa epistolară, care e una din cele

mai interesante, mai bogate și mai plină în amănunte de istorie literară. O dovadă elocventă e misiva ce o trimite, din orașul Bănel, lui Corneliu Moldovanu: Societatea Scriitorilor Români, Cralova, sîmbătă 26 Iunie 1937, Mult iubite domnule Moldovanu, Știu că vei merge luni seara la sărbătorirea maestrului Mihail Dragomirescu. Regret din toată inima că, fiind obligat să stau la Cralova pentru bacalaureat, nu voi putea fi prezent la sărbătorirea unei personalități pe care o admir și care mi-e atât de scumpă. Te rog deci, pe dîmneața să fii bun și să faci interpretul meu pe lângă sărbătoritul nostru — ca să-l exprim admirația și afecțiunea mea, odată cu cele mai calde și mai vii urări de viață lungă, sănătate și rodnicie. Să trăiască! Cu multe mulțumiri,

devotat N. I. Herescu. Misiva aceasta, ce se publică acum întia oară, a fost ocazionată de acordarea, în 1937, a premiului național de critică literară lui Mihail Dragomirescu (n. 1868 — m. 1942). Departe de Capitală, N. I. Herescu nu uită să-și gratuleze, în termenii cei mai ceremonioși, colegul și confracțele atât de prețuite de aproape întreagă Societatea a Scriitorilor Români. Literatura epistolară a lui N. I. Herescu necesită, în chip deosebit, să fie adunată, adnotată și utilizată în elaborarea unei temeinice biografii a scriitorului și mai ales a epocii sale. Broșura lui Emil Dumitrașcu, N. I. Herescu. Studiu monografic. Cralova, Reprografia Universității, 1984, e, din acest unghi de vedere, lacunară și inconsistentă.

NICOLAE SCURTU

Cronica literară în linii frînte de LINU

Corneliu Ștefanache, Și miine și poi miine..., roman, Editura Junimea, 1988.

În noua carte a lui Corneliu Ștefanache apar cîteva personaje greu de uitat.

Cronica literară

de AL. PIRU

Mulți își inchipuie actul critic ca fiind un recensământ și trimit spre lectură cărți pentru a obține, mai degrabă, un cuvânt de confirmare sau incurajare. Alții înțeleg istoria literaturii în același fel, adică obligată să consemneze toți autorii, până în momentul când cartea intră în tipar. Dar, din păcate, o istorie literară fără viziune critică nu-i decît o bibliografie. Trebuie să fim, însă, mai generoși. Și fiindcă criticul sau istoricul literar (pentru mine sînt unul și același lucru) au nevoie de citeva date, ar fi bine ca autorii să ni le comunice singuri. Găsește necesar să scriu azi despre trei poeți pe care îi cunosc personal, chiar dacă n-am toate datele sau volumele lor.

Primul e Florin Costinescu care se apropie de 50 de ani, om de o mare bonomie, incapabil să facă rău sau să supere pe cineva, suportînd cu rezonanță inaderența sau chiar indiferența criticii la cărțile lui, acum în număr de zece, publicate în decurs de cincisprezece ani. Mi-a dat citeva din ele, dar, luat de alte treburi, n-am avut răgaz să i le citesc. Am citit-o pe cea din urmă *Cercul și inocența* (Cartea Românească, 1987) și constat că nu e rea, ba e chiar notabilă, cum a scris mi se pare, n-am citit, Romul Munteanu. De observat înțîi că Florin Costinescu și-a făcut un stil al său

care nu mai depinde de nimeni, se pot face analogii doar cu Radu Stanca sau Ștefan Augustin Dolnaș. Nu mă refer la calitate, ci la rolul de menestrel pe care-l așează din cînd în cînd, la fluența versificației, la stilul galant, ușor vestit, cultivat cu știință, la o anumită seninătate a spiritului. Cercul din titlul volumului e spațiul în care ne înscriem cu inocență, un cerc al iluziei, pe pămînt ochiului unei fîntîni ce ne așteaptă, cădere, fără totuși să ne neliniștească, fiindcă toți sîntem prizonieri ai timpului, cum se vede din poezia *Citeodată*: „Citeodată îi spun clipei: întoarce-te / Citeodată alungînd-o: te du, / citeodată clipe e o umbră / citeodată clipe ești tu, // Cine revine, nu aflu, / cine pleacă, nu știu, / întrebîndu-mă se face în lume tîrziu, // Cineva tot se întoarce, / cineva pleacă mereu, / citeodată clipe ești tu, / citeodată clipe sînt eu, // Te-ntreb temător despre mine / despre tine, uimită, mă-ntrebi, / timpul, iubito, se poartă / în coarne răcoroase de cerbi...”

Cine a pictat chipul iubitei poetului ca nebunul de Salvador Dalí? Poetul răspunde galant: „Dragostea mea: / ea te-a pictat / într-o zi pe cînd — erai foarte urîtă / pentru că ai așteptat un anotimp întreg / să îți se dăruiască patru cîrșe / — două pentru fiecare ureche — / bijuteriile tale de primăvară...”. Dintr-un ciclu de *Balade* (Negustorul din Brebant, Copil în noul Babilon, Ogiva unui timp, sihastră, Iluzie, alt turn din Pisa), preferăm *Telefon pentru neant, Noul val și Trăsura veche* cu împăcarea între vechi și nou visată de un iubitor al coincidenței contrariilor.

Nu am apucat să-l întreb pe Ion Beldeanu, întîlnit la Suceava, ce vîrstă are și la al citele volum a ajuns cu *Lección de melancolie* (Dacia, Cluj-Napoca, 1987), la zece ani de la cartea de debut *Mirele piinii* (1977), despre care am scris. Mi s-a părut un om discret, elegant. Cred că sînt definitorii pentru el versurile din

Trei poeți

Autoportret: „...Sînt un solitar ce-și hrănește tristețea / Cu mici întîmplări ca de / Pildă număratul corăbiilor / Eșuate deși nici pină / Astăzi n-am reușit să descopăr / Arcadia prin care, zice-se, aleargă / Marele ogar al destinului...”

Se poate da o lecție de melancolie, așa cum își intitulează Ion Beldeanu volumul său de poezii? Poetul ni s-a plîns a fi avut dificultăți cu titlul lui. De fapt, nu voia să dea cuiva vreo lecție despre acest lucru, nici măcar sieși, simțindu-se rănit în intimitatea sa („ca și cum mi-aș tăvăli trupul prin miriște”). Regula jocului e, după el, să stai ca într-o colivie pîndit de un motan, atacat și atacant în același timp, „pînă ce ultimul cuvînt / se rupe și zornăie potolit / Din ce în ce mai potolit”. Trebuie, prin urmare, să-ți asumi riscul, să parcurgi aventura pînă la capăt, neabătut, ca un lanț întins pînă la rupere și revenit treptat în stare de repaus. Conținutul e figurat, melancolia nu e o boală, ci un motiv liric presupunînd un efort împins pînă la ultimele consecințe. De altfel, în altă parte, Ion Beldeanu se investește ca un „imblinzitor al melancoliei”. Am găsit această sintagmă într-o poezie cu titlul *Cuvintele*. Cu același titlu mai sînt încă patru, mîrturisesc nu ușor de înțeles. Din versurile finale din *Cuvintele I* ar reieși că, dominat de cuvînt, poetul se află în situația regelui Francisc I după bătălia de la Pavia, pierzînd totul „fors (Beldeanu preferă hors) l'honneur”: „Frunza de gheață / Imi intră pe ușă încercut / Închis într-o privire / Tout est perdu hors l'honneur / Numai cuvîntul atîrnînd / Ca ca o sabie deasupra capului”. Alt „privilegiu” al poetului ar fi acela „de a privi / printr-o vizetă de plumb / Cu ochii striviți între salamandrele nesomnului”. În sfîrșit și în acest ultim volum apare la Ion Beldeanu Eldora „cea care despîcă așteptarea cu surisul-i fosforescent”, himera sa, „pradă ușoară pentru roțile devoratoarei melancoliei”. Încă o dată nu ascund o anumită dificultate a

poeziei lui Ion Beldeanu. Vezi și poezia *Brahms, Concert nr. 4* unde încearcă să traducă în cuvinte Concertul pentru vioară și violoncel în la minor opus 102 din 1887 de Brahms, ceea ce e imposibil.

La Cenaclul de la Casa centrală a Armatei, am cunoscut un număr de poeți care merită să fie luați în seamă și despre care am scris numai în parte, precum Vasile Preda, Valeriu Pricină, Lică Pavel, toți cu volume publicate sau în curs de publicare, la care adaug pe Liviu Vișan cu de curînd apărutul său volum de debut *Existența iubirii* (Editura Militară, 1988). Ca ostaș, Liviu Vișan scrie apărînd pe timp de pace valorile eterne ale poporului român, printre care în primul rînd trebuie să așezăm limba, cea care ne-a păstrat continuitatea pe acest pămînt și unitatea națională. Nu am citit multe poezii mai frumoase decît cea intitulată de Liviu Vișan *Dragostea de patrie* și pe care o reproduc aici în întregime: „Dragostea de patrie, iată, / nu recrutează / și nici nu se lasă la vatră. // Nu are număr maticol (sau serie, ca arma) / dar nu se împrumută, / nu se pierde / și nu rămîne-n rastele / cînd sună alarma. // Iubirea de patrie / nu se îmbracă / și nu se dezbracă / la poarta cazarmii / cu vestonul odată // Sentimentul acesta nu se poate învăța / doar într-o oră de cursuri / sau într-o zi, cum nu se poate uita / toată viața // El este cea mai grăitoare / carte de istorie, / cu eroi / care vin către noi / din memorie. // Sentimentul de patrie / este inima noastră fierbinte, / este limba română / strălucind / în nemuritoare cuvinte”. Condiția ca o asemenea poezie să se inscrie în marginile artei, este să exprime cu mijloace simple, înlăturînd lozincile ca și clișeele, în chip credibil, adevărurile incontestabile. Cred că Liviu Vișan posedă asemenea mijloace și respectă totdeauna un consemn: „Am, scrie el, în pază constelația cuvintelor / mlădioase ca răchita / și troienite de preumblare prin lumina poemului, / de la Ienăchiță la Nichita”.

OPINII DE CRITIC TÎNĂR

„Estetica științifică”

Simpla enumerare a principalelor opere aparținînd azi poate uitatului Constantin Leonardescu — *Metoda în științele fizico-naturale* (1868), *Filosofia față cu progresul Științelor pozitive* (1876), *Psihologia experimentală* (1879), *Morala inductivă, știința conduitei omenești* (1885), *Principii de psihologie* (1882) și, mai ales, *Principii de filosofie literaturii și artei. Incercare de estetică literară și artistică* (1908) atrage atenția asupra anvergurii rolului cultural jucat de urmașul, din 1872, al lui Titu Maiorescu la catedra de istoria filosofiei a Universității din Iași. Reeditatea operei sale fundamentale în cadrul colecției „Biblioteca de estetică” a Editurii Științifice și Enciclopedice (serie coordonată de Victor Ernest Mășek), eveniment datorat, la nouă decenii de la ediția princeps, profesorului Vasile N. Morar, întărește încă o dată acest lucru.

O asemenea încercare de estetică literară și artistică va să aibă un caracter, pe cit se poate, neabătut științific. Scrie cu multă claritate în expunere și cu o luciditate exemplară, C. Leonardescu în finalul tratatului său: „Critica, neapărat, trebuie să se influențeze de spiritul științific care a primit o dezvoltare însemnată în acestea din urmă zile ale veacului nostru”. Luată ad-litteram, o asemenea afirmație transantă ar putea duce la generalizări pripite, care ar putea transforma critica estetică într-un soi de mecanism de ceasornic, capabil să determine cu precizie farmaceutică elementele gustului și/sau valoarea explicită a operei de artă. În realitate, sugestia teoretică a esteticianului român de la sfîrșitul veacului trecut înțește în altă parte, deși nu spre o veritabilă „știință inefabilă”. În caracterul net al unor atari afirmații trebuie să subînțelegem și o năzuință polemică, spre purificarea, sau lărgirea ariei de acțiune, a judecății estetice. Critica, subliniază el, „nu poate fi numai genetică ca aceea inaugurată de St. Beauve, în *Causeries de Lund*”, bazată numai pe biografia autorilor — apreciînd astfel operele de artă numai din punctul de vedere al originii lor. Critica, în cele din urmă, nu poate fi numai *judecătorească*, sau etică. Nu putem — fiind critici, să fim preocupați numai de efectele bune, sau rele, ce produc operele de artă asupra spectatorilor sau lectorilor. A venit vremea, pentru critică, să se organizeze, să se completeze, pe baze noi, pentru a ne spune într-un mod științific: pentru ce o operă literară, sau artistică, este frumoasă, sau urîtă, pentru ce place, sau displace”. *Finis coronat opus*, am putea exclama, fără nici un echivoc. Opțiunea pentru decizie, pentru

o estetică a alternativei explicite (da sau nu), pusă sub semnul lui este și nu sub cel al lui ar putea să fie, ne lasă să întrezărim din nou exasperarea autorului. Nu trebuie, însă, să exagerăm, partea patetică a acestui program cu alură justificată, uitînd, în același timp, adevăratul său substrat „științific”, temeiurile unei asemenea estetici — izvorite nu doar din fireasca propensiune spre ordine și claritate într-un domeniu supus mult timp confuziilor (intenționate sau nu), ci și a felurilor aproximări nedebacate. Poziția lui Leonardescu este, în același timp, critică și meta-critică. El investighează „științific, reflectînd cu aplicație asupra unei asemenea „metode”, fără a avea pretenția de a oferi un algoritm eficace în orice circumstanță. Ceea ce îl preocupă este de a asigura suportul teoretic al operațiunii, ulterioare, de delimitare estetică. Oferta tratatului său, academic într-un sens nou, racordat la modernitatea unui experimentalism științific (nu însă și restrictiv pozitivist), constă, în primul rînd, în acoperirea teritoriului artisticului în zona sa preliminară, adică tocmai în stabilirea de *Principii de filosofie literaturii și artei*, cu trimitere ulterioară spre o știință a artei sau o posibilă teorie a literaturii (dar nu numai a ei), de felul celei concepute, pe baze sistematice, de — să zicem — René Wellek și Austin Warren, sau, ca să rămînem în spațiul autohton, de către pe nedrept minimalizatului azi Mihail Dragomirescu (al cărui op a avut, nu întîmplător, o circulație europeană). Nu e vorba aici de a stabili echivalențe cu lucrările amintite, ci de a sublinia existența unei omologii fundamentale, cea generată de tendința unui număr mare de teoreticieni de a gîndi știința despre artă(e) în cadre deloc rigide, avînd totodată, alături de necesarele grade de libertate caracteristice fenomenului interpretării, și necesara coerență de adevărate.

Important este să ne putem asigura disponibilitatea intimă de a-l putea citi adecvat pe un Constantin Leonardescu și, asemenea lui, pe mulți alții. Inutil de precizat, în acest cadru, că a recepta un mesaj teoretic în spiritul său nu implică și obligativitatea aderării necondiționate la litera sa. Teoria literară și moștenirea fondului de idei, ca de altfel literatura, arta în sens larg, nu au sens în afara regîndirii lor continue, a înscrierii lor într-un circuit dinamic de valori ce nu absolutizează metode ci, cel mult, principii. Un astfel de principiu, de fapt sinteza unui set de principii, îl constituie și paragraful teoretic aparținînd lui Leonardescu: „În sistemul nostru, Critica este partea din urmă a esteticii. O asemenea *Critică estetică*, bazată pe studii îndelungate, relative la condițiile de formare și dezvoltare a artei și literaturii, sistematizată pe baza principiilor *Esteticii bio-sociologice*, ajutată de toate științele sale auxiliare, va deveni *științifică*”.

DAN-SILVIU BOERESCU

Epitetul la Zaharia Stancu

Modernitatea prozei Desculț constă în desăvîrșita prindere a limbajului, în desăvîrșita lui introvertire, întoarcere spre sine. La toate nivelele discursului românesc limbajul se autodefineste. Matricea narativă este susținută de limbaj, care prin varietatea soluțiilor, impune trei tipuri de „stil”:

1. Un „stil” al părții epice, firesc, frust, în concordanță cu imaginea realității descrise, obiectiv, plin de nerv, continuu, în linia celui practicat de scriitorii ardeleni (Slavici, Rebreanu etc.), dar (mult) mai subordonat schimbărilor structurale, neprevăzute.

2. Un „stil” al portretului, în care cultul feței ocupă locul central (descrierea ochilor, dinților, părului, ținutei) ținînd cumva și de domeniul superstițiilor: o față frumoasă este benefică întotdeauna, creează armonie în jurul ei. Fiecare personaj cu fizionomia sa, cu „păcatele” sale, adesea mascate de stilul metaforic.

3. Un „stil” al poetizării (frînte), un stil gîfîit, al leșirii din epic, din realitate chiar, și-al intrării în altă materie narativă: parabola, calamburul, notele de ironie și sarcasm, un stil contrapunctic, autoreferențial (autorul întrebă, prin Darie, autorul răspunde), discontiniu, certificat de prezența propozițiilor scurte, eliptice, a intreruperilor de ritm prin trecerea din starea de vis în cea reală, în contingent, prin trecerea din amintire în prezent. Răsturnarea topicii firești a frazei este o caracteristică a acestui „stil”.

O caracteristică a „stilului” ține de condiția epitetului. La Zaharia Stancu, epitele nefiind simple adaosuri, determinate, vis-a-vis de semnificativ, folosite doar pentru colorarea atmosferei. Puterea lor de penetrație provine din capacitatea de exploatare, de revelare a stărilor sufletești, lăuntrice. Epitetul lui Stancu constituie un nucleu dotat cu semnificație, un iradiant care întreține relații de asociere (asemănare): metafora, comparația, de disociere (contrast): antiteza, ironia, de incluziune totală sau parțială: sinonimele, de coexistență (intensificatoare): repetiția, enumerarea.

Cînd epitetul apare singur, atunci el presupune reluare/reluări, sub aceeași nuanță semantică sau sub o alta, într-o secvență viitoare, însoțind substantive precum: frunza, ochii, buzele, limba, fețele: „Frunza e rugîne și uscată. / Avem ochii uscați. / Buzele uscate. / Ni s-a uscat și ni s-a umflat limba în gură. / Fețele noastre sînt galbene, aspre, uscate”. Este evidentă gradăția pe care o implică trecerea de la starea naturală a frunzei: a se usca, la starea feței: a se usca, conotație pentru seria paradigmatică: suptă, trasă, oboșită, vîlăguită.

Epitetul, chiar și atunci cînd evocă sau apreciază niște însușiri comune „circulante”, este viu, senzual, presupunînd a-

desea o comparație implicată sau implicită (dispariția prepoziției „ca”): „ochii (...) vii, ochi de cirilan”, „ochii vicleni, cam zbanghii”, „obraji albi-galbeni, cu roșeață vie, de măr”, „ochii (...) negri, de smoolă fierbinte”, „privirile (...) aspre”, „ochi galbeni de șarpe”, „ochii verzi, de guster”.

Alături de „senzualitatea” epitetului figurează, ca o constantă, culoarea numită direct: „gălbui-gutui” (stelele), „Toamnă vinată”, „albă ca hirtia” (Polina), „bărbi (...) negre-măslină”, „țigani negri ca funinginea” sau de un cromatism subînțeles (numită indirect): „părul ca paiul orzului”, „părul inspicat”.

Epitele „spațiale” sînt cele care aduc informații asupra formei și volumului obiectelor: „fața (...) e scurtă, groasă, ca o putină de groasă”, „pumnul... mare și greu ca un baros”, „Băleții... mărunti, fîrtăcuțe, ceapă mică, arceaș”.

Prelungirea epitetului prin comparație. Din determinație, însușire a unui obiect, el devine determinant, avînd însușirile unui alt obiect, stînd în centrul mecanismului comparației (și al metaforei). Asocierea dintre cele două „obiecte” se realizează la nivelul determinației, al însușirii, al epitetului, în ultimă instanță. De exemplu: „sunete mai dese, ca pașii ei, sprintene...”, „dîni mari, ca de cal, verzi la rădăcină, negri, galbeni”, „Vrăbi cenușii, ca vîzduhul. Mai cenușii decît vîzduhul”: „rumân (...) subțire, țipar, ager ca briciul”; „ochii (...) mici, rotunzi ca niște ochi de viezure, luminoși”.

Enumerarea sinonimică, clădită pe funcția penetrantă, de intensificare și analogie a epitetului este demnă de evidențiat: „Lumea e plină de fel de fel de oameni. Nu toți sînt frumoși. Vezi arbori înalți, drepti, stufoși, rămuroși, bogați, roțați și arbori chirchii, picăjiți, noduroși, buboși. Pădurea rămîne pădure. Lumea rămîne lume”.

Același mecanism al enumerării (repetării implicite) apare și-n propoziția: „Sprincenele: dungi lungi, prelungi, groase, stufoase”. Repetiția implicită „prelungi” conține pe lungi atît la nivelul semnificativului, cit și la cel al semnificativului obținîndu-se o ușoară undă de ironie, de „iritare” a celui care citește, dar și de modelare mai acută a realității ipostaziate. La acest nivel mai putem nota faptul că simplul determinant al unui substantiv devine epitet aparte prin comuniunea cu un alt determinant, aproximativ identic ca și conținut, ușor diferit ca formă (prefixat, sufixat): lungi, prelungi; grosior, grăscior; sprintene, sprintare...

Prin reluare, enumerare, comparații etc., epitetul creează și o anumită muzicalitate a discursului, un joc al cuvintelor — adesea sînt alăturate epite prozvenite din adjective construite cu același sufix: „farbă licioasă și sticloasă”, „Bat zorile fumurii, alburii, gălbui în geamul aburit”.

Din loc în loc apar epite ce întregesc metafora, ca-n cazul: „voce pietroasă”. De fapt, avem de-a face cu o comparație în nuce, „in găoace”, nefățîșă, ceea ce și este **metafora-epitet**.

SIMONA CONSTANTINOVICI studentă

Aici, dintotdeauna

Îți mulțumesc că mă îmbraci în cuvinte,
în locul în care sufletul meu
se-mplinește în invelișul de dor
al străbunilor mei.
Sub aceleași stele,
beau împreună cu ei,
din izvoarele vocalelor tale.
Din vise îmi dai
și mă lași să-mi clădesc gindul ;
coloană infinită,
din rădăcinile
marilor adverbe ale existenței noastre :
AICI, DINTOTDEUNA,
IERI, AZI, MIINE.
Îți mulțumesc pentru cuvinte,
pentru bucuriile vieții
cu care întimpin
fiecare răsărit de soare
Îți mulțumesc pentru locul
unde-mi îmbraci sufletul în lumină.
Îți mulțumesc pentru locul
unde mă-mbraci în nemurire.

ION RADU ZĂGREANU

Patria-i dorul...

Patria-i dorul sub care dorm străbunii
Trezii în fiecare primăvară.
Din umbra lor renasc și azi Stejarii
Speranțele cu care ne-nconjoară

Nu s-au stins, nicicum, în amintiri tăciunii
Și nu e vis, pe noi, să nu ne doară.
Patria-i dorul sub care dorm străbunii
Trezii în fiecare primăvară.

Pe cerul ne-ntinat alunecă lăstunii
Netemători, în fiecare seară
Iar la hotare-și leagănă Gorunii
Trunchiuri de granit, ca odinioară

Patria-i dorul sub care dorm străbunii...

GEORGE TEI

Lumina înmugurește

Culesul meu e sub această stemă
și trec pe drum cu pași incențiați
oglinzile grădinilor întrec în rază
anii lumină adunați
aici îmi e patria ochiul nestins de foc
aici îmi e patria nestinsă glie
și orizontul îmi lunecă pe frunte
lumina înmugurește cind culeg
Patria îmi dă în ramuri milenii fructe
cu cerul și pământul și cîntecul întreg...

* * *

Sint între noi cuvinte
descătușări în matca acestui veac
izvorul lor e haina dimineții mele
puterea lor mă luminează
săgeată de lumină e roșul razei sale
mereu în viitorul țării comunist
în neuitare fie cimpul jertfei tale
acum la porțile orașelor de vis
în inimi avem stema acestei patrii clare
o dulce Românie
cimpii și munți și dealuri în nume am deschis.

VALTER HRISTESCU

Iubire dintii

Comunică cu tine, iubire dintii,
Cu valul și freacăta mării
Cu firul de iarbă, ori lăstarul plăpînd
În vîltoarea năvalnică-a vremii.
Natură, iubire sublimă dintii,
Eu ție-ți rămîn credincioasă,
În tine pulsează al patriei dor
Și singele ei ce hrănește
Și roade, și suflet, și gînd nălțator,
Și crezul înalt, devotata iubire de țară.

MAIA CRISTEA

Veghe

Patrie
lingă inima ta caldă
tresar
cu ochii deschiși
îți aud răsuflarea
din ape,
din grîne,
din nopțile năpădite de iriși...

MONA VĂLCEANU

„Epoca Nicolae Ceaușescu” — cea mai strălucită și mai glorioasă pagină a istoriei noastre, pagina ei de aur, a dat spiritualității românești dimensiuni fără precedent, făcînd din edificarea conștiinței revoluționare o preocupare de prim ordin. Începînd de la Congresul al IX-lea al partidului — moment istoric de excepție cînd în fruntea partidului, a destinului nostru național a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-a inițiat și dezvoltat în permanență, sub direcția și clarvăzătoarea îndrumare a secretarului general al partidului nostru, un amplu proces de edificare a unei noi conștiințe constructive, revoluționare, a unui om multilateral dezvoltat, constructor conștient și devotat al patriei. Este vorba de conceptul de om nou, concept care, tradus în viață, a dat noi dimensiuni eroismului, angajării și dăruirii revoluționare. Numeroase sînt documentele de partid, și în primul rînd contribuțiile de o inestimabilă valoare teoretică și practică ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, privind acest profund proces de transformare revoluționară a constructorilor socialismului, de modelare a conștiinței lor în spiritul a tot ce e înaintat și se află înscris în sfera marilor valori ale umanismului. Programul partidului, Codul eticii și echității socialiste — documente de mare valoare și de înaltă semnificație pentru devenirea noastră în acești ani rodnici — poartă amprenta gândirii revoluționare vizionare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, cel mai bun fiu al națiunii noastre, personalitate politică de prim rang a lumii contemporane, cititorul noii Români.

EDUCAȚIA PATRIOTICĂ — VOCAȚIE MEREU ACTUALĂ A LITERATURII ROMÂNE

În uriașul proces de formare a conștiinței revoluționare, a omului nou, educația patriotică ocupă un loc aparte, patriotismul fiind pentru noi toți, de cînd ne știm în istorie, un sentiment determinant, profund și definitoriu, reazem și formă a conștiinței noastre de oameni ai acestui pămînt. „De altfel — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — istoria de peste două milenii a poporului nostru este plină de multe și multe învățăminte. Întotdeauna, oamenii care au fost legați de popor, de glie și au dorit să asigure dezvoltarea limbii române, a națiunii române, a culturii și formarea statului național român, și-au făcut, într-o formă sau alta, datoria.”

Noile condiții de dezvoltare rapidă și multilaterală a patriei, de radicale transformări revoluționare în toate domeniile, au dat un nou impuls și în dezvoltarea și afirmarea sentimentului patriotic. Munca pentru țară, creația pentru țară, eroismul și dăruirea în tot ce se înfăptuiește în patrie au dat acestui sentiment noi și pregnante sensuri. Valențele educativ-patriotice au devenit, astfel, o componentă a întregului sistem educațional, o caracteristică a tuturor împlinirilor spirituale, a tuturor activităților și creațiilor culturale-artistice. Tocmai de aceea, și literaturii, asemenea celorlalte arte care s-au dezvoltat strălucit după Congresul al IX-lea al partidului, îi revine nobila îndatorire de a se manifesta consecvent și cu sugestive argumente artistice în spațiul educației patriotice. În dezbateră ce urmează, scriitorii din mai multe generații, pledează pentru acest fapt, pentru educația patriotică acreditată ca o nobilă și mereu actuală vocație a literaturii noastre.

„Ești scriitor al lumii în măsura în care ești, în primul rînd, al patriei în a cărei limbă gîndești și scrii”

Ion Țugui

Orice cultură are o patrie. Memorabilă rămîne remarcă lui Rebreanu privind dihotomia dintre național și aspirația creatorului la universalitate; autorul „Răscoalei” considera că ești scriitor al lumii în măsura în care ești în primul rînd al patriei în a cărei limbă gîndești și scrii. Evident, funcția literaturii în procesul sinuos și complex de formare a tinerelor generații nu cere definiții noi, ci doar unele accente. În istoria noastră nu există nici un singur moment lipsit de convergența dintre evenimentul semnificativ și conștientizarea lui în literatură. Deși literatura nu-și propune să „scrie istoria”, nu-i mai puțin adevărat că putem re-privi istoria însăși prin operele literare fundamentale ale culturii noastre

Temeiul eficient și cu consecințe de lungă durată al vocației patriotice a literaturii îl conferă, firește valorile culturale naționale. În acest sens, confuziile și aproximațiile nu slujesc nici educația patriotică, și nici cultura. Răspunzînd unei întrebări prin care i se cerea lui I.L. Caragiale să „spună” ce este talentul, maestrul a dat un răspuns antologic: toată lumea vede o răsărit de soare, dar foarte puțini sînt aceia care reușesc să-l descrie! Contaminîndu-ne de simplitatea „naturală” a răspunsului, am spune că toată lumea este martoră și deopotrivă implicată în construcția noii societăți, dar mai puțini sînt aceia care au harul de a depăși, prin artă, condiția de martor implicat reușind să creeze acele valori culturale care sparg, trăind intens și veșnic, însuși timpul.

Vocația implicită și implicată a valorilor literaturii române este patriotică — iar acest adevăr trebuie insuflat de timpuriu, ca și acela că scriitorul n-a fost, nu este și nu va fi un meșter ce-și făurește solitar opera pentru sine, contem-

plînd-o ca pe un produs spiritual ascuns de oameni. Cîtă dreptate avea Tudor Arghezi recomandîndu-se cu modestie și mindrie că era „un lucrător pur și simplu; însă un lucrător care prin har dăduse orizonturi proaspete și surprinzător de noi culturii naționale! În conștiința în forța și în responsabilitatea scriitorului se află întotdeauna oamenii. Scriitorul nu impune modele, dar dacă e să-i atribuiem o funcție nobilă, atunci aceasta se relevă drept incomensurabilă: aceea de-a modela caractere și de a ne deprinde cu „povara” de a gândi, de a înăvuți moral și spiritual, cu consecințe incalculabile pentru beneficiarii literaturii, indiferent de domeniul lor de activitate. Iar această „misie” nu poate fi decît patriotică în cel mai înalt sens al cuvîntului.

Aureliu Goci

Fiind o literatură foarte legată de limbă (ce nu este un simplu canal de transmisie, ci o structură etno-creativă, morală, sentimentală și emoțională), literatura română a apărut, s-a dezvoltat și ființează din (și prin) ideea de patrie, într-o permanență progresivă istorică și estetică.

Faptul că limba română nu este de circulație universală oferă, în schimb, literaturii române un orizont uman mai dens, o libertate de investigare mai profundă, o acțiune morală mai integratoare, pentru a-și dezvolta toate virtualitățile.

Literatură „mică”, avînd permanent realitatea în față, nu putea să nu țină limba într-o continuă stare de conștiință. Starea de conștientizare, de autoreferință și reflexivitate marchează, astfel, cele trei elemente în conexiune indestructibilă: limba, literatura, realitatea.

Pentru că literatura (prin dependența de limbă, nu de realitatea românească), nu beneficiază de limbajele universale ale filmului (proiecția), ale

muzicii (discul, caseta), ale picturii și sculpturii (galeria, expoziția), adică de o receptare directă, ci de o răspîndire mediată, prin traduceri — cînd și dacă se fac —, nu numai infidele, dar și inegale axiologic cu partitura originară, se ajunge la concluzia că geniele culturii românești au o inegală circulație. Eminescu e mai puțin cunoscut decît Brîncuși și amîndoi în urma lui Enescu, celebritate intr-adevăr mondială.

Metamorfozele realismului literar, de la „metoda” cronicarilor care, neavînd documente se străduiau să discearnă și să conserve o tradiție orală — adică o realitate de conștiință —, pînă la realismul magic de azi, au urmat fără intenție sau program, o modelare națională.

Adresîndu-se foarte direct unui popor cu același nume, literatura română a avut un țel educațional nedismulat trecut prin diferite ipostaze istorice, de la „alfabetizare” și luminare, pînă la „lărgirea universului de cunoștințe” și multilateralizarea intelectuală (sau, dimpotrivă, specializarea strictă).

Acțiunea de a crea un conținut o substanță, adecvate patriotismului educațional a preocupat toate marile generații literare: cronicarii (deși îi despart aproape două secole, ei formează o generație), pașopțiștii, junimiștii, interbelicii.

A vedea în patriotism un simplu patos provincial, marcat de didacticism, mi se pare o impletare ilogică. Atunci cum s-ar explica efortul unui Blaga sau Mircea Eliade de a „ieși în Europa”, rămînînd foarte români, prin polivalența și profunzimea mitului românesc, al unui Camil Petrescu de a edifica un autenticism al conștiințelor, al unui Rebreanu de a structura epopeic prin realismul catoptric? Pentru că dacă, în vremurile mai vechi scriitorii exprimau limba, descoperindu-și un stil, ulterior, la un anumit nivel istoric, scriitorii exprimați de limbă se individualizau prin limbaje, astăzi putem admite o scriitură românească (ce focalizează limba, limbajele și stilurile), marcă profundă a contemporaneității.

„Această extraordinară prețuire pentru valorile naționale!”

Constantin Stan

Cu-o fire extraordinară, de om blind și săritor la necazurile altora, un tânăr, ce provine dintr-o familie cu zece copii, mă caută la redacție, propunându-mi povești — adevărate — de pe șantierele „făcute” de el, povești, la fel de adevărate, de pildă, despre un copil găsit în metrou și ajutat de parcă i-ar fi fost propriul fiu, povești chiar despre formalismul unor oameni de la care ar dori mai multă inițiativă și chiar mai mult sacrificiu. Din când în când, cu oarecari temeri, îmi arată cite ceva din ceea ce scrie, simple impresii notate în grabă sau poezii ce, desigur, ar mai trebui cizelate. În ultima vreme revine constant asupra unei idei pe care el și colegii lui de la întreprinderea pentru Amenajarea și Exploatarea Riului Dimbovița au avut-o și o vor avea de va fi să nu se implinească niciodată. Ei au conceput un monument dedicat lui Eminescu, un monument ce și-l doresc ridicat nu pe malul mării ci chiar în mare! pe o platformă marină. Este o exagerare, desigur, dar... Chiar azi, când trebuie să scriu aceste rânduri despre vocația patriotică a literaturii române — acest om, pe numele său Caton Musceleanu, îmi citește o pledoarie pentru monumentul ce ar trebui să sublinieze aniversarea a 100 de ani de la stingerea Poetului și-mi spun că, dacă la baza unei literaturi, se așază această extraordinară prețuire pentru valorile naționale, asta înseamnă că vocația patriotică este o componentă fără de care nici un scriitor nu se poate apropia de pagina albă (sau, mă rog, se

poate apropia, dar asta nu înseamnă că va putea accede către altceva decît către facilitate și uitare). Gesturile de largă respirație se pregătesc zi de zi. Patriotismul se așază pe atitudinea noastră zilnică și se implinește în operă. Dintotdeauna, literatura română s-a așezat pe astfel de conștiințe. Asemenea oricărei componente ce vizează istoria și patriotismul, gestul patriotic se supune probei timpului.

Bogdan Ovidiu Popescu

O literatură al cărei centru de greutate n-ar fi patriotismul, nu numai ca sentiment concret, dar și ca transcendență a faptelor în scris, n-ar putea clădi nimic, ar avea aspectul unei dezagregări totale și continue, indiferentă la timp, la istorie, și astfel la propriul destin.

O literatură al cărui fond moral n-ar fi patriotismul, ar fi o literatură bună de vîndut și cumpărat, dar nu o gîndire care să reprezinte piramida unor secole de existență literară. Și aici trebuie văzut cu certitudine că patriotism înseamnă și tradiție.

O literatură fără tradiție nu poate reprezenta spiritualitatea unui popor, nu se poate supra-poziționa pe un strat traic existent, ci trebuie să ridice înaltul (dacă e cu puțință) de la nimic, de la zero. Prin înalt am înțeles sensul unei spiritualități numită univoc românească și rostită astfel mereu, de oameni care și-au ridicat trupurile din acest pămînt și și-au luminat

frunțile sub această bucată de cer.

O literatură trăindă din imprumuturi e suferindă de sinea ei, de unicitatea ei ca expresie și de poziția ei în universal și, astfel, în conștiința proprie. Singura cale de a ne reprezenta în literatură — ceea ce înseamnă ca respirație, de secole — este considerarea marilor valori, este admiterea ca unică șansă de existență a continuării creației și luptei predecesorilor noștri.

Dacă o literatură nu se poate concepe fără patriotism, un creator nu poate ființa fără o definiție a lumii care să fie dată cu ajutorul noțiunii primordiale de țară. Acest sentiment, predestinat așadar fiecărui creator adevărat, nu este necesar să se materializeze în acest cuvînt concret, ci este suficient să participe la actul artistic ca argument, ca prim univers. A iubi țara înseamnă, în literatură, nu numai a scrie direct despre țară, ci înseamnă a deține un anume comportament ideatic și o anume ținută a cuvîntului. A fi patriot înseamnă a scrie, întotdeauna, despre iubire și despre toate celelalte ca pornind de aici. Pentru că sentimentul țării fuzionează cu iubirea.

Tubirea de lucruri, de semeni, de fenomene. „A fi în lăuntru fenomenelor, mereu în lăuntru fenomenelor”, cum spunea Nichita Stănescu, și astfel să le transformi prin transformarea ta.

În momentul de față, la fel ca oricînd, sau poate mai mult ca oricînd, nu trebuie să uităm că România are o literatură construită cu demnitate și talent, o mare literatură, pe care trebuie s-o avem în suflere și pe care trebuie s-o continuăm cu necesarul sentiment al tradiției. Resursele istorice ale acestei literaturi își vor spune, din nou, cuvintele. Și cuvintele vor fi, din nou, mari.

„Scriitorii români — făuriți și făuritori de istorie”

Mircea Constantinescu

Vechimea literaturii române se raportează, evident, la o vechime istorică. Deși fenomenele culturale nu se suprapun, nu se identifică, fie și metaforic, cu fenomenele istorice, ele sint, ca reflectare, pendinte de acestea. Cum uneori fenomenul cultural, literatura însăși, pot premerge anumite idei, circumstanțe și fapte istorice — prin vizionarism, prin șansa intrinsecă a intuiției creatorilor de frumos — e de la sine înțeleasă diacronia celor două serii de fenomene.

Literatura română nu excepționează, nici n-ar avea cum, de la intruchiparea în actul a unor asemenea legități. Obsesia realismului, de care amintea undeva Călinescu, — îi este literaturii noastre nu doar confinăci, aș spune, congeneră. Rarele „abateri” sint fie nesemnificative estetice, fie doar conjunctural interesante.

Cum se traduce această obsesie a realismului? Scriitorul român a fost și este

permanent debitor realității social-istorice. Este, într-asta, un reflex statornic — nu mai puțin stilistic, în accepția morfologiei culturii — al unei istorii care n-a permis și nu permite „lenea”, respectiv izolarea în tribulații factice, superficiale sau onirice, claustrarea confortabilă în alexandrinism, evazionismul și insularitatea „aristocratică”. Dacă, la suprafață sau orizontal, se pierde ceva în ordinea bogăției, a varietății, se cîștigă în schimb considerabil în ordinea valorificării complexe, adînci a notelor caracteristice umanismului autohton. Voluntar sau involuntar, scriitorul român e tribut ar istoriei celei mari a neamului, pe care o preface, transfigurată, în istorii, după talentul și viziunea particulare. O istorie multimilenară, resimțită cu o duritate exemplară — n-ar mai fi fost să fie așa! — n-a putut și nu poate produce decît o literatură, în coordonatele ei esențiale, **părtașă la evenimentele curente**. Firește, nu vreau să spun prin asta, așa cum într-o anumită perioadă s-a spus și impus, că literatura noastră, deznăscănată și silnic, e chemată să oglindească direct realitatea... S-au obținut, atunci, reportaje (artistic nule și politic ineficien-

te) în versuri, în proză, în acte scenice, în oratorii și cîntece ditirambice... Realismul cras coincide cu evazionismul. Nu realismul cras a fost și este vocația scrisului românesc. Cele mai reprezentative opere literare, de la notele cotidiene ale cronicarilor și pînă la creațiile contemporanilor noștri, atestă orientarea profund umanistă și profund românească a scriitorului român. Cînd G. Călinescu analiza obsesia realistă nu avea în vedere, desigur, **fotografierea osîrdioasă a realității**, ci înscrierea autorilor într-un orizont de creație de o specificitate indubitabil românească; era, în fond, recunoașterea unui merit, a unei vocații de nedezmințit: aceea care impune creatorului român nu provincialismul, nu marginalizarea, ci evocarea — prin mijlocirea cuvîntului scris — a caracteristicilor esențiale ale unei umanități extrem de vitale, de vreme ce, sub o istorie aspră, a reușit, a știut să supraviețuiască și, mai mult, să-și facă auzit glasul în marea ansamblu european al culturii. Pentru scriitorii români, făuriți și făuritori de istorie, vocația patriotică a creației lor reprezintă o fericită șansă de împlinire a personalității și opereii.

PARTID, LUMINĂ VIE

Un Om, unică torță

S-a auzit Marele imn
prin ramurile neincovoiate
din milioane de stejari.

Azi, soarele rotește-n zenit
frunțile de aur
nimbate-n glasuri de congrese.

Și-un Om, unică torță prin decenii
pe temelii inimii, și-a brațului
veșnicește-n trupul patriei sale
adevărata lumină

Spre marile piscuri

Dar cum să scrii despre
fruntea cea slăvită a țării,
cînd toate milioanele de frunți
ii stau alături în iubire...
Întrebi pămîntul și azurul
cum au clădit inima lui
inseminată de furtuni
marilor piscuri destinată.
Și îți răspund lanuri și stupi
coruri de furnale-n nesomni
crînguri natale ningind ghiociei
riuri în harfele din baraje
mame adiind genele pruncilor
și mii de poezi luminindu-și lira.
Iar tu, fericit fiu
cum să cinți cit mai demn
destinul de aur al patriei...

CRISTIAN PETRE

De la Congresul IX

Ni-e devenirea ramură de brad
și-n jurul ei fantastica pădure
cu nesfîrșite doruri, din bogat
tărîm de țară, din semințe pure.

Venim cu trunchiuri neinvinse, tari
dintr-un trecut de glorie și pace
și-avem pe ele tinerii lăstari
prin care timpu-n visuri se preface.

Ni-e devenirea mersul înainte
condus spre comunism de un erou
între eroi, al nostru Președinte,
iubit mereu, cu sufletul ecou

și temelie marelui destin
al patriei. Prin faptă și idee
durăm cetății, infăptuind deplin
o nouă țară-n marea epopee.

ION POPESCU

Legămînt

Mă simt legat de carpatine plaiuri
Printr-un cuvînt de cîntec legendar
Din demult destinul meu de har
A înflorit în fermecate naiuri...

Sint poate pasul ciutei, poate saltul
Acelor zimbri care urcă-n steme;
De prea frumos în luminoasele poeme
Sint cu prezentul clipei mai înaltul!

MIHAIL I. VLĂD

Cîntec

E vis de piine-n spic în toi de vară
La ceas de vis al fructelor din flori;
Suișul de izbinzi țara-și măsoară
Sub românesc steag din trei culori.
Larg evantai de împliniri și glorie,
Din Dunăre-n Oaș și-n Marea Mare,
Drum drept și ferm spre marile victorii,
Partidul ne-a deschis cu-nflăcărare.
Congresul nouă-i piatră de hotar;
Atunci noi ne-am ales ctitor de nou,
Un neînfricat bărbat vizionar,
Viteaz cirmaci de neam și brav Erou.

NICOLAE ROTARU

Cuvînt de mulțumire

Căutăm și potrivim cuvinte
să-i mulțumim de bună seamă;
lui îi datorăm adînc, fierbinte,
tot ce ctitorim în patria mamă.

Cununa-i tinăra de frumuseți
el ne-o dăruiește vie, clară,
iar noi elanul tumultuoasei vieți
cu prinos de seve-n primăvară.

Creștem cu partinical simțămînt
al muncii purtînd fructul viitor
și al dragostei de acest pămînt
sub cirna lui tot mai înfloritor.

RADU FELECAN

TEATRU

Gala tinerilor actori

Desfășurată între 17 și 20 iulie a.c. la Costinești, cea de-a VI-a ediție a „Galei tinerilor actori” a reunit și în acest an câteva din numele reprezentative ale tinerei generații de actori din întreaga țară. În spațiul generos al acestei frumoase stațiuni a tineretului, timp de patru zile, au evoluat în fața unui numeros și entuziast public tineri actori ai teatrelor profesioniste, proaspeți absolvenți (sau studenți) ai Institutelor de artă teatrală din București și Tirgu Mureș, actori amatori. Cum spațiul nu ne permite o trecere în revistă amănunțită a întregului program, iată, pe scurt, „filmul” manifestării :

Duminică, 17 iulie. În Sala Polivalentă a hotelului Forum deschide concursul tinărul actor al Teatrului Național din Iași Constantin Florea, cu un monolog-colaș din volumul de proză „Oameni cu patru degete” de Miodrag Bulatovici. În continuare, la Teatrul de vară, absolvenții I.A.T.C. „I. L. Caragiale” din București, promoția 1968, prezintă „Visul unei nopți de vară” de W. Shakespeare. În concurs, foarte tinerii actori Cecilia Birbora, Raluca Penu, Mălina Petre, Emilia Popescu, Mihai Bica, Doru Firte, Marius Rogojinski, Emil Șerban. Un spectacol de înaltă ținută (despre care am scris la timpul potrivit) care a entuziasmat și de această dată, printre protagoniști remarcându-se prin indiscutabile calități interpretative Mihai Bica, Marius Rogojinski, Cecilia Birbora, Raluca Penu sau Emilia Popescu.

Luni, 18 iulie, la Sala Polivalentă, Iosif Cojic de la Teatrul de Stat din Turda, într-un spectacol-recital : „Micul print” de Antoine de Saint-Exupery, pentru ca în continuare, la Teatrul de vară, Corneliu Jipa de la Teatrul de Nord din Satu Mare să susțină o dificilă partitură interpretativă într-un colaj din „Politica” de Theodor Mănescu. Il urmează Valentin Mandric de la Teatrul de păpuși din Tg. Mureș, cu un foarte gustat recital de pantomimă. Seara se încheie cu spectacolul Naționalului bucureștean „Clovni” (scenariu și regia Mihai Mălaimare). Un spectacol în afară de concurs ce a înregistrat însă un impresionant succes, constituindu-se într-o caldă, patetică și în același timp spumoasă pledoarie pentru arta actorului.

Mărti, 19 iulie, după-amiază, absolvenții Institutului de teatru din Tg. Mureș într-un bine construit spectacol-metamoră prezentat la Sala Polivalentă în regia conf. univ. Adriana Piteșteanu : „Scoica de lemn” de Fănuș Neagu. În concurs : Nicolae Cristache, Rodica Baghiu, Tomi Cristin, Vasilica Stamatina. Il urmează Maria Roxana Ionescu de la Teatrul „Mihai Eminescu” din Botoșani cu „Scrisoare către un cunoscut” din volumul „Candidații la fericire” de Ileana Vulpescu. Seara, la Teatrul de vară, un recital Claudiu Bleonț (Teatrul „Valea Jiului” din Petroșani) cu un fragment din „Torquato Tasso” de G. W. Goethe, rol pe care de altfel îl susține pe scena Teatrului Național din București. Singura reprezentantă a actorilor amatori, trupa Ansamblului artistic al U.T.C. susține, la început mai timid, apoi reușind să cucerească asistența, „Cintec de leagăn pe muzică rock” de Iulian Margu, în regia lui Grigore Popa. Seara se încheie cu un recital în afară de concurs : Gheorghe Cozoric și Olga Delia Mateescu în „Pe la ceasul cinci seară” de F. G. Lorca.

Seara de miercuri, 20 iulie, avea să aducă după recitalul în afară de concurs al Rodicăi Mandache (personaje feminine reprezentative din dramaturgia lui I. L. Caragiale) mult așteptatul moment al anunțării aprecierilor juriului, urmat de Gala laureatilor. Anunțând în acest final doar numele lor, promitem să revenim cu o cronică detaliată asupra întregii manifestări. Așadar : Marele premiu : Claudiu Bleonț. Premii de interpretare Maria Roxana Ionescu, Emilia Popescu, Cecilia Birbora. Mențiuni de interpretare : Corneliu Jipa, Marius Rogojinski, Valentin Mandric. Premiul special al juriului nu s-a acordat.

GABRIEL NĂSTASE

MUZICĂ

Maria Callas

Oarecum publicitară, dorindu-se poetică, Callas — o viață — carte semnată de Jean-Pierre Rémy — ne confirmă, încă o dată, cât de dificilă este încercarea de a reinvia imaginea unui mit, fie numai și pentru că autorul se lasă prins în capcana legendei, deși el nu recunoaște aceasta. Inevitabil, ni se perindă prin fața ochilor viața aventuroasă a unei artiste singulare, din care, însă, nu este clar sesizată demarcația adevăr-plăsmuire.

Jean-Pierre Rémy dorește declarat să combată și să ironizeze presa de scandal, dar nu reușește decât să-l adauge acestuia istorisirii despre temperamentul de „leoaică” al „biete” victime Callas, despre cura ei de slăbire, rivalități și capricii în raport cu lumea muzicală a timpului, în fine — despre scandalul cu Onassis. Ceea ce revine mereu, leitmotivic, este ideea unei stele a muzicii de operă pe care noi — publicul meloman, de specialitate, sau pur și simplu iubitor de știri senzationale — am fi „asasinat-o” încetul cu încetul, am fi epulzat-o cu pretențiile noastre de a-i crea o imagine falsă, ideală. Chiar dramaturgia rolurilor predilecte oferă aureola eroinei victime, cu care artista s-ar identifica total (Medeea, Norma, Tosca, Lucia, Violetta). E adevărat că, în același timp, se conturează și figura excepțională a cîntăreței, prin analize ale vocii, ale rolurilor și mai ales prin intensități dramatice de mare forță expresivă, caracteristică pentru variantele interpretative unice oferite de Maria Callas. Rămînem totuși cu impresia de superficialitate a textului — datorită căutării, insistente, de accesibilitate, fapt accentuat, bănuim, de traducerea Adinei Arsenescu (Editura Muzicală, 1988).

„Tălmăcirea” apare lipsită de o privire globală asupra textului, abordînd mot-à-mot o topică franțuzească transpusă în românește. De aceea întîlnim aglomerări de propoziții în fraze fără predicat, fără sens, în care amplasarea virgulelor îngreunează și mai mult posibilitatea înțelegerii. Să exemplificăm : „Sînt vreo cincisprezece ani de cînd Anja Silja, extraordinara soprană berlineză, care a adus revoluție în templul august de la Bayreuth prin tinerețea, elanul și ardoarea cu care ea vroia să devoreze totul, știind prea bine ce costă așa ceva — și nu avea totuși 21 de ani” (pag. 32). Sau : „După 15 ani a fost destul timp pentru a se născoci prima povestire, cu adevărat răutăcioasă, în privința ei, istorisire pentru perfecționarea personajului, se zice, că l-ar fi zgîrîiat pe față pe soțul divei bolnave — aflat în culise” etc. (pag. 28). Cititorul ar putea presupune că se află în fața unei proze de avangardă. Ilustrări de felul acesta pot fi găsite de orice curios care ar deschide la întîmplare cartea la care ne referim. Să încheiem cu : „Tot New Yorkul elegant e prezent, cu Jacqueline Kennedy în frunte, — Jacqueline care se pregătește să intre în scenă ! — este în sală” (pag. 186). Pe lingă astfel de exprimări (care abundă), putem ignora micile inadvertențe, deși ar trebui precizat că Tito Gobbi e bariton și nu tenor (v. pag. 87) ; cit despre eroina Traviatei veridice nu știm dacă poate fi definită drept „prăpădită de dragoste” (pag. 140).

Revenind la conținutul concepției lui Jean-Pierre Rémy, ideea că „După Callas opera nu poate fi cîntată decît altfel” justifică apariția acestei cărți, care, asociată repetării audițiilor, poate explica sensul unei mari personalități, revelația operelor ca teatru : „Pentru că dincolo de fenomenul vocal [...], de muzicalitate, timbru și colorit, ea este o tragediană” (s.n.).

VALENTINA SANDU

PLASTICĂ

Profunditatea „afectivă”

Cea de-a noua expoziție a plasticianului Mihail Laurențiu, deschisă de curînd la Galeria „Simeza” este dedicată soției sale Natalia și nu mai puțin fetiței sale Miriam, elevă în vîrstă de zece ani, care l-a ajutat la simezarea grafice și aranjamentului sculpturilor, fiind ea însăși pornită spre arta și meșteșugul tatălui său.

Afișată pe fondul dragostei familiale, expoziția nu rămîne o simplă formalitate declarativă, ci exprimă cu profunditate și diversele etape „afective” ale remarcabilului sculptor. Astfel, un portret-detaliu al unei compoziții mai ample, aflată în proiect, e realizat în spiritul artei greco-romane figurative și echilibrată, chipul femeii iubite fiind redat într-o clasicitate puțin romantică dar alături admirăm opera de factură modiglianistă, ultra modernă, a „Tinerei” cu boiul stilizat, prelung, avînd sugerată briza pletelor și a drapajului senzual. Lucrările în lemn, prezentate în prima sală, se înscriu în spiritul artei tradiționale românești, cu stilpi de prispă, filețari, trafoanări și obiecte dulgherite cu aluzii cvasifuncționale, printr-o fericită preocupare a generației din care face parte Laurențiu. Asocierea cuplurilor meșteșugite în lemn aminteste secvențele „cuplurilor” în bronz ale lui Henry Moor, revendicînd însă protocronismul modelelor tradiționale.

Expoziția lui Mihail Laurențiu, atît prin grafica, dar și prin sculptura sa elevată, este nu numai un elogiu intimist, închinat propriei familii, ci și un grandios bilanț al unui artist complet, încadrat în valențe universale care-l certifică, totdeauna, marea Familie Spirituală.

Semnele existenței

La Galerile de Artă (Eforie), un alt artist din generația lui Mihail Laurențiu, depășind, ca vîrstă, jumătatea de secol, pictorul gălățean Constantin Dimofte expune pictură și grafică ilustrativă, de calitate foarte bună și atractivă, unui public divers, alcătuită din câteva cicluri remarcabile : Semnele existenței, Secțiuni și fenomene și Instabilități. Primul ciclu, cel care marchează o pondere decisivă a expoziției, este un elogiu al speței umane în evoluția ei constructivistă, metaforizată în gestul arhitectonic al Arcadei și în tensionatul efort al Treptei. Pictura propusă reflexivității spectatorului actual se încadrează într-o scenografie vastă a omului contemporan, caracteristică prin cîntine ample de lumină și profiluri figurative ciclopeene. Este o deschidere impresionantă și particulară într-un registru al fantasticului lucid, de o impulsivitate wagneriană.

TUDOR GEORGE

Ecouri tirzii la o teorie cîndva la modă

O teorie, cîndva, en vogue și care a oferit cîmp de observație, prilejuind nenumărate dispute — unele, cu accentuat tonus polemic, demne de trecut în antologii ; o teorie, deci, de largă respirație, monopolizînd și la noi timpul „capilor de școală”, de la Titu Maiorescu și Eugen Lovinescu înainte, aceea a autonomiei esteticii... rediviva pe alte meridiane.

Iată că un „monstru sacru” — l-am numit pe Max Frisch — afirmă, cu nonșalanță, că „nu semnificațiile sînt foarte importante, ci modul în care acestea apar în operă”.

Să înțelegem, prin urmare, ceea ce nu ne produce deplină satisfacție : dramaturgul pune preț în exclusivitate pe formă, pe partea

proprie, tehnică, a scriiturii, artei compoziției, minimalizînd originalitatea surselor de inspirație, problematicii, subiectelor, a ideții în ultima instanță.

Dar, cine mai neagă astăzi principiul indestructibilității unității dintre fond și formă fără a absolutiza o latură fundamentală a creației în detrimentul celeilalte ? Retorică întrebare, desigur.

Iubitorii rosturilor din teatru, spre pildă, o știu prea bine că, în aceeași măsură, interesează „ce se spune” și „cum se spune” — aceasta fiind ecuația-răspuns fundamentală a investigației și interogației din spațiul oricărui atelier literar sau moment de confesiune artistică.

VICTOR BIBICIOIU

Un poet al culorii

Obișnuit să stea de taină cu natura, pictorul craiovean George Stoica și-a presărat drumurile sale cu mai scurte sau mai lungi popasuri în mijlocul ei. S-a întors de fiecare dată încărcat de schițe în care poți să observi, strălucind, un limpede simbur de emoție. Luminoase și optimiste, pinzele sale care au făcut înconjurul lumii, fiind găsite pînă și pe Coasta de Azur, se desfășoară în culori neasemuit de calde. Galbenul intens pe care-l găsești în stogul de fîn, verdele de smarald al frunzei de copac, roșul aprins al petalei de floare — toate aceste culori vegetale sînt menite să racordeze întreg universul la talentul pictorului George Stoica. O toamnă cu mesteceni, un peisaj cu sălcii, Poliana Mărului, o căpiță de fîn, o toamnă tirzie sau un început de furtună sînt modelate parcă alevea, pictorul dînd relief modelului sale poetice. George Stoica este atras în peisajul surprins în diversele sale anotimpuri, un peisaj același și totul altul, modificat de capriciile naturii. El ne propune peisajul în care întotdeauna este ancorată o poveste trăită sau imaginată de sine. (A. Șandru).

SCRIITORI ROMÂNI CONTEMPORANI

Cezar Baltag,

sentimentalul care vede idei

„Explozia ființei”

Cadența de o pasionalitate solemnă din *Comuna de aur* (1960) și din *Vis planetar* (1964), geometriile iscusite din *Răsfringeri* (1966), austeritatea enigmatică din *Odihnă în țipăt* (1969), virtuozul suprarealist din *Șah orb* (1970), zicerea în eufonii cu țilc din *Madona din dud* (1973), frazarea elegiacă din *Unicorn în oglindă* (1973) și versul întâmplător din *Dialog la mal* (1985), toate aceste peceti expresive din poezia lui Cezar Baltag (n. 26 iulie 1939, Mălinești-Hotin), oricând redefinibile, au un timbru comun. Versul se poate dilata și scriitura se poate întuneca, poemul se poate transforma în șirag de elemente abstracte sau în mozaic sonor pavat din silabe și cuvinte obscure, dar, ceea ce poate părea ciudat, ele continuă să genereze o aceeași impresie de simplitate și de transparență, de puritate și de incantație. Taina nu poate fi decit una: poetul are știința de a tăinau destinându-i și de a destăinau tănuind. E arta sugestiei, pe care o înțelege (așa cum a mărturisit într-un interviu acordat în 1971 lui Ilie Purcaru) prin teoria filosofică a „golului”: „să lași, cu alte cuvinte, ceva de spus”...

Adevărul e că și arta sugestiei se învață. Nici Cezar Baltag nu ajunsese la înțelepciunea „golului” când își publica primele două plachete. Într-o metrică atent condusă, poezia lui de început aduce o mitologie a freneziei sentimentale, în descendența lui Nicolae Labiș, cel vizibil în prim-planul discursului liric. Adolescentul își compune o poezie de vitalist impetuos, trăind în miezul unui ev de „culoarea izbinzii”, în a cărui inimă, ca o amforă „plină cu visuri”, singele „sonorizează nemărginite spații”. Unele dintre poeziile lui plac încă pentru romantismul lor bine temperat, și la câteva decenii de la redactare, și îndeosebi când contează pe șocul vădit al metaforei animaliere: „M-am poleit cu ruguri adinc înfipete-n carne. / Eu ard cu fiecare atingere un trup. Bivolii mei de aur iau bezele în coarne / Și sparg taftaua nopții, și-o-nșingera, și-o rup”. Cu adevărat frumoase nu sînt însă poeziile inadins potestate imagistic, ci poeziile delicat romantice (Cintec de dragoste, *Romanță*, *Din balconul iubitei*) sau în care tremură o undă de umor (*Romanță fără sfîrșit*), ca și cele discret rememorative (*Confesiune*, *Iată Cotmeana*, *Argeș* 1963), unde poetul vorbește, în stilul pe care îl laudă într-unul dintre ele, „ca un om simplu care și-a scos platoșa de metafore și și-a pus-o deoparte”, despre bucuriile unei copilării paradisiace. Duloșia dă atunci versului o sonoritate florală. Rotunjite cu mîgălă, fapt care nu înăltură imperfecțiunile, textele din *Comuna de aur* și din *Vis planetar* emană, cele mai multe în contrast cu fondul sentimental fulminant, un aer decorativ, de bibelou pentru vitrina din camera unui adolescent. Solaritatea care le încălzește e una stilizată, ca a astrului ce luminează în afișele ecocii.

Deși în *Edict*, poemul liminar al *Răsfringerilor* (1986), autorul își clamează încă „explozia ființei”, ceea ce ar putea aduce aminte de jovialitatea detonatoare din primele două plachete, arta poetică e cu totul alta. Ce e răsfringerea? Fiecare dintre comentatori a desprins din pasta cărții o semnificație pe care a absolutizat-o. Nu e vorba însă de o singură răsfringere, ci de răsfringeri. Firește, cel mai vădit sens al răsfringerii este cel de oglindire, a ființei în obiecte și evenimente și, invers, a obiectelor și evenimentelor în ființă, care trebuie să fie, în acest caz, o alcătuire labirintică de oglinzi. Se poate admite, apoi, că răsfringerea este o versiune a recuperării realului prin decantare (*Răsfringerea în flacăra drumului*), un echivalent al „jocului secund” imaginat de Ion Barbu. După cum răsfringerea ar putea conota și dorința despovăririi de carnalitate și implicit de spiritualizare a trupului. Iar într-un alt sens, ea ar reprezenta încercarea poetului de a revela sacrul camuflat în tot ceea ce există. Într-un text din *Șah orb*, poetul însuși descrie o „răsfringere inversă”, care trebuie să-i fi fost sugerată de teoria universurilor paralele: în „frumosul negativ” poți întilni „aceleși imagini de pe pămînt, dar în răsfringere inversă (s. n.)”; plinul devine gol, pietrele sint aer, iar golurile dintre frunzele copacului sint frunze la rîndul lor pentru arborii cu rădăcinile în nimic”.

Maniera esoterică îmbie la a ilustra prin versuri această tipologie, dar poezia se

afă altundeva: în carnația imaginăției. Sub aparența de proiectie riguroasă, pe care o induce alura ușor barbiană a unor versuri, răsfringerile sint mari producătoare de reverii onirice și de scenarii hipnotice, chiar și atunci cînd sint oglinziri în memoria soarelui: „Toate sint sub semnul rău, Apollo. / Clipa plouă-n noi torental / ieri a ris un ulm. O vară-ntrăeagă / o femeie a iubit un deal”. Exuberanța ființei de a se proiecta în elementul mitic și cosmic și de a-l reflecta în propria-i conștiință devine dureroasă: ea trebuie să panseze o rană și să amine epilogul unei crize spirituale. Această strategie existențială produce cîteva capodopere lirice, ca *Răsfringere de arbore lacom*, o dramă a ezitării între stare și transformare, între a fi și a deveni, a ireversibilității. Meticulos țesut, din imagini care izbesc ochiul, hieroglifice, pentru a nu spune concetiste, și din sonorități unificatoare, volumul e memorabil prin jalea aspră a confesiunii. Ceea ce leagă „răsfringerile” între ele, indiferent de „suportul” lor solar sau selenar, vegetal sau acvatic, erotic sau mitologic, e o stare de vremuire și de innoptare, sentimentul heraclitian al trecerii și al devenirii: „Timpul plouă-n lucruri. Vălele țese / ulii într-un aprig cerc sonor. / Unde duci, soție a-ntîmplării, / inimile noastre în ulcior?”

De la Heraclit la Oleandru

În anul 1970, Cezar Baltag întreprinde una din experiențele sale literare cele mai stranie și mai mănoase estetic: descoperă expresivitatea folclorului, se lansează într-o dezvoltare sui-generis a esențelor lui și, în același timp, îl introduce printre sursele sale... literare. Experiența numără trei timpi. În primul, folclorul e mai cu seamă tezaur de semnificații; în al doilea, prilej hermeneutic; în al treilea, și model formal.

Bizarul scenariu liric *Odihnă în țipăt* (1969), inițial un simplu ciclu, *Țărnuș pierdut*, așezat în încheierea antologiei *Monada* (1968), trahe o viziune ontogenetică gravă din basmul *Tinerete fără de bătrînețe și viață fără de moarte*. E păcat însă că, în versiunea sporită, poetul a renunțat la cea mai mare parte a citatelor extrase din capodopera folclorică, pe care le așezase inițial ca motto, deoarece ele făceau corp comun cu poemul hermeneutic și îl luminau înțelesurile. Ca și mesajul *Răsfringerilor*, și cel al *Odihnei în țipăt* este, împotriva prejudecății că limbajul hermetic ar încifra un singur înțeles, multiplu. Se poate accepta ipoteza că nașterea e văzută ca degradare a esenței, devenite ființă, viziune care, dacă așa ar sta lucrurile, o repetă pe aceea a făcutului vinovat din *Oul dogmatic*, poemul lui Ion Barbu, dar și că perspectiva e deopotrivă (sau alternativ), a insului care se naște pentru a muri altundeva și moare altundeva pentru a se naște aici. Trăind în regimul setei, metaforă globală, care exprimă nevoia organică și cognitivă de a lua în primire lumea, noua lume, senzorial și intelectual, el își epuizează, în funcție de ritmul arderii lăuntrice, imperativele și posibilitățile de cunoaștere, drept pentru care ciclul se încheie, iar ființa se topește într-un spațiu care, adumeat din unghiul conștiinței care se dispersează, e neantul însuși, sugerat admirabil în imagini de aceeași speță cu cele ale „marginii” de lume din basmul și descintecul românesc (*Marginea*). Indiferent de perspectiva naratorului și de speculațiile la care invită construcția poemului, el trăiește prin sugestia caznei de trecere din neffință în ființă, de adaptare senzorială și. În cele din urmă, de destrupare. Citit așa, textul are, în dezacord cu tonul emfatic, o mintuitoare forță obscură: „Lovită e inima mea / și s-a uscat / ca floarea, / oasele mele se despart / de carnea mea, / în vînturile patru / strig / după tine / ca șarpele zornăitor de nisip, / ca vipera bici / a faraonilor, / oarbă, amăgitoare, / pustie, / cu ochii sași, / cu diademă în trepte, / cu gîtul inelat / și privirea sfioasă!” În fond, orgoliul poetului bintuit de fantasma absolutului, e de a sugera un moment existențial oximoronic (sau cumva că oximoronică este existența întreagă?), pentru că „odihna” și „țipăt” sint stări contradictorii.

Elanul exegetic pe materie folclorică e găzduit de textele din *Șah orb* (1971), publicate mai întîi în „România literară” sub genericul *Ideograme*, care ezită în a fi poem fantasmagoric în proză, analiză scrupuloasă, eseu dezinvolt, meditație filosofică. Unele sint un ropot

de imagini suprarealiste fermecătoare, reverii blinde, în care imaginația zburdă cu aceeași voioșie prin coclaurii eresurilor românești și ai miturilor antice, pentru a culege de pretutindeni „suenirurile” care o satisfac. Altele speculează, într-un stil mai inteligibil, virtuțile (și virtuallitățile) unor făpturi din natură și mitologie. Deoarece se pliază pe arbore și se orientează după soare, iedera ar fi simbolul trupului care se preface în concept. Ielele, frumoasele, n-au materialitate pentru că o prea acută combustie lăuntrică refuză carcasa. Purificarea ideală e purificarea prin iarbă, intrucit nu există liniște mai adincă decit a plantei și nu poate fi închipuită hrană mai divină ca a ei, care sintetizează lumina soarelui. Omul și huma și sint reciproc esență: natura omului e „pămînteană”, iar omul dă sens humei, inobilind-o cînd se amestecă în celele ei: „Prin om huma devine istorie”. Obsesia structurantă din aceste texte, uneori cu infățișare gnomică, alături de dicteu automat, în care magma folclorică e remodelată cu un aparat conceptual foarte modern (discontinuitatea spațială, universurile paralele, expansiunea universului, trăirea simultană, colapsul gravitațional) e raportul omului cu universul, ca de la parte la întreg.

E, în esență, obsesia din *Madona din dud* (1973), unde folclorul devine și model formal. Printre precedentele stilului de aici trebuie puse, alături de *Cinticele* țigănești ale lui M. R. Paraschivescu, și *Romancero gitano* de F. G. Lorca, alături de *Isarlik-ul* lui Ion Barbu, și *Flori de muelgal*, de Tudor Arghezi, alături de *Fabula* lui Urmuz, *Dialec* lui François Villon, și, firește, și cîntecele de lume ale lui Anton Pann. E fără îndoială că poetul le-a cunoscut și le-a meditat, dar experimentalul lui, din care a rezultat o excepțională operă poetică, nu numai că nu le datorează nimic epigonic, dar le și concurează. În *Madona din dud*, Cezar Baltag a pus întreaga sa virtuozitate de *artifex*, izbutind o feerie sonoră, la care participă ritmuri suave și ritmuri îndrăcite, rime rare și rime interioare, refrene alcătuite din cuvinte îninteligibile, care par notele unei scări muzicale necunoscute, vocabule arhaice, dialectale, argotice și neologisme legate printr-o semnificație, o asonanță sau o rimă comună, idiomatisme, expresii gitane și expresii latinești, nume de personaje enigmatice plasate în poziții avantajoase muzical, cuvinte compuse în inerția aceleiași rezonanțe, structuri poetice folclorice combinate (plugușorul cu descintecul, cîntecul infantil cu bocetul). Poate fi o feerie primitivă, a unei epoci în care cuvîntul nu se limpezise, iar omul vorbea cîntînd și ajutîndu-se de sunete nedesluite, dar această simfonie, care poate fi gustată ca o suverană grauitate lingvistică, adîncește într-un hohot gilgîitor tema heraclitiană a trecerii individului printr-o lume „de cenușă”, care poate fi ștearsă cu buretele. Toate locurile comune ale obsesiei primesc aici o carnație muzicală: risul nu poate preîntîmpina fatalitatea, fiindcă e mincinos (*De-a risul*), frumusețea corporală e pieritoare (*Starostea*), viața ține o clipă (*De la prunc la vinovat*), negrul și albul sint reversibile (*Descintec*), dinamica lumii imită mișcarea roții (*Semipternum*). Cezar Baltag rescrie vechea filosofie a eferențității la modul hitru, în sonorități și imagini glumete: „Oh, fecioară meretrică, / foarte gingașă-n cerbice / din genunchii tăi cu price / își fac ingerii arșice. // Cu țurloarele creștinii / joacă gioale heruvimii. // Unde ești divină minză / cu coapsa încinsă-n pinză / care ridică sprinceană / ca Măria Egipteană? / Unde ești divină țată / care te-am ținut în brață? // Doamnă, cu genunchiul tău / joacă zaruri Dumnezeu”, dar cu atît mai cavernoase. Tehnica lui e de a sugera tragedia existenței punînd sub lupă catastrofa a tot ceea ce pare a-i da plînatate: lubire, certitudine, ris. Nu întâmplător, pe Oleandru, Făt-Frumosul cărții, îl terorizează ideea că umbra, altmînterî un indiciu sigur al integrității corporale, vrea să-l soarbă...

Dialog în oglindă

S-ar putea spune despre Cezar Baltag că este un *artificial*, dar ce poet modern nu este? Și alții își ingineresc textele, dar nu cu aceleași efecte de rafinament. Artificialitatea lui derivă, de fapt, din vocația de a-și intelectualiza viața sentimentală și senzorială, descătușată viforos în forma ei brută. În poezia lui, idea

absoarbe emoția și o spiritualizează. Pentru a exprima, fără a cădea în melodramatism, o durere atroce, care poate avea uneori motivații biografice, poetul o sublimează într-o emblematică foarte diversă, dar cu subînțelesuri armonizabile, care asociază obiecte, animale, păsări și abstracțiuni cu aură mitică, adăugîndu-le și personajele consacrate.

Harul de a pune erudiția la dispoziția lirismului excelează în *Unicorn în oglindă* (1975), care poartă pe pagina de gardă mențiunea: „În memoria lui Nicolae Baltag”, o construcție elegiacă în care din prefabricate, mari simboluri și mituri, picură lacrimi. Imaginea centrală e o variantă a răsfringerii care înjumătățește și ucide: „Oglinda a despicat lumea”. Într-un discurs de limpezimi înșelătoare, care cheamă în abisul unui gînd, se rostește în căutarea legii cosmice ordonatoare, un spirit incenușat. În fapte și ființe simple, poetul știe să vadă, actualizînd simbolistica veche care se ascunde în spatele lor, drama universală a individului. Astfel, un înotător singuratic e înghițit de trupul unei meduze, dramă insesizabilă de femeia de pe țărîm, care îi face încă semne cu mina, dar ireparabilul s-a produs și întoaracerea a devenit imposibilă. Pomenită doar în titlu, niciodată în text, *Meduza* e înfățișată ca „o mireasă leneșă” cu „rochie de voal fără trup”, „clopot de albus plîns” și „umbrelă luminoasă”, deci ca un pandant al oglinzii. Lucrează aici arta „golului”, care naște în *Unicorn în oglindă*, o suită de poeme antologice. În cele mai tulburătoare (între ele, *Plajă pustie*), elementul mitic tonifiant se topește în poveste pînă la a deveni insesizabil.

În sfîrșit, *Dialog la mal* (1985) face din tema devenirii, „obiectivată” în celelalte construcții poetice, unde e pusă în conțutul unor personaje mitice sau e filtrată prin țevăria unui sistem de concepte metaforizante, o temă nemijlocit personală. Poetul sugerează lucrurile, dar le și numește, și inventează, dar mai degrabă enunță. Simbolurile trecerii sint mai puține ca altădată, clare și unanime (Oedip, Casandra, podul, pragul, malul, lutul); densitatea imaginilor, pentru a căror vizionare era nevoie să privești versul și strofă din mal multe unghiuri, așa cum impune numai o coloană sculptată căreia trebuie să-i dai ocol, s-a relaxat; din festuoașele sărbătorii eufonice de odinioară, scriitura înregistrează doar ecouri palide. Și totuși, heraclitianul Cezar Baltag tulbură prin simplitatea cu chel la bună vedere cum tulbură și prin simplitatea filigranată, cu chei ascunse în căptușeaua expresiei. În propoziții ezitante și eliptice: „Oricum / de la leagăn la lespede / și de la sfîrșit / spre început”, în limpezi imagini funebre și glaciale: „Dans de berze negre / iară mă-nunună. / Timpu-i prins în gheață. / Rostește-mă, zînă!” în fulgurante imagini de un izomorfism elementar: „Solm orb în zbor orb / pe o boltă oarbă / Dar cită vedere, neînteleasă, cită vedere”, în minuscule notații hieroglifice: „o pasăre / cu toate zborurile în sine // o iarnă / cu toate ninsorile într-un ou // un deal / cu toți arborii într-un șarpe // un om / cu cămașa în riu / luminînd”, într-o expresie rezistînd tentației de a se complica retoric, pulsează, paroxistic, o conștiință a iminentei. Tot ceea ce cade sub ochii poetului se converteste în semne ale limitelor, neantizării, și exierii. Firește, epifania luminii sugerează ciclilitatea, iar Cuvîntul poate garanta o anume perenitate ființei, dar aceste paleative vizionare nu diminuează tristetea condiției de fenomen într-o lume de numene, jeliuită în *Madona din dud* de Oleandru („Tare-s supărat pe lume, / că eu trec și ea rămîne”), pe care autorul, renunțînd la naratori și la alți intermediari, și-o asumă aici „personal”: ea injectează dureros, silabă cu silabă, întreaga poezie.

De altfel, refuzul de a accepta, fără părere de rău, irosirea, dezagregarea, fînarea ființei, poate fi citit pe chipul poetului, fixat într-o adolescență perpetuă. În fotografiile concordînd cu junețea biologică, el arbora un zîmbet fericit, care înundă și colorează în aurlu ovalul obrazului și învălăua lumea cu aceeași privire extatică, pentru ca, ulterior, cînd mătasea părului s-a grizonat, zîmbetul lui să se adumbrească, iar privirea să-i devină tot mai întrebătoare. E distanța dintre starea de beatitudine la care se înalță Făt-Frumos în împărăția tineretii fără de bătrînețe și a vieții fără de moarte și starea de angoasă în care cade cînd pătrunde, întâmplător, în Valea Plingerii.

CONSTANTIN SORESCU

IOAN LUCICI, Caransebeș — Semne de inzeestrare neindoielnică; siguranță expresivă și compozițională (chiar dacă referirea la „athanorul” personal este, în context, cam deplasată stilistic); simț al proporțiilor; bună stăpânire a monologului interior; mai trimiteți, neapărat, și nu doar o singură schiță. E nevoie și de câteva date biografice.

INDIRA SPĂTARU, Iași — Oscilând între o dezinvoltură împinsă până la fantazarea cinică și batjocoritoare (Mătușa, Supraviețuire, Richard), o stingăcie diletantă („E de ajuns să nuți la ușă / și m-ai cuprins în vraja-ți blondă” — Aib) și o trudnică forțare a limitelor expresiei poetice (Sentiment, Suvenir), versurile dv. trădează o nesiguranță explicabilă probabil și printr-o insuficiență culturală literară.

OCTAVIAN BOGDAN GONGU, București — Da, este „cu adevărat vorba de poezie” în textele dv., deși sint nu doar foarte deosebite între ele, ci și foarte inegale. Chiar credeți că „stilul lor diferă mult în funcție de natura stării de inspirație”? Eu mă indoiesc; variațiile — de formulă, de viziune, de structurare a imaginilor și, nu în ultimul rând, valorice — provin mai degrabă dintr-o voință de exersare în mai multe registre. Astenie de primăvară (titlul e rău ales) se remarcă prin finețea energetică a lirismului (va fi inclusă într-o viitoare, nu totuși foarte apropiată, „antologie a poeziei literare”). Limba milenului trei este convențional gazetară, în La închiderea ediției supără clișeu artificial („cu-nmiresmări de albastre-nălțimi” etc.). La fel în Ultima zi, prolixă și prozaică. Prima oară se poate reține, nu însă și Bunica, Sufletul ca o strună destinsă, Ca doi plopi lămoși și Priviri, aripi de soare, unde, iarăși, tendința spre discursiv domină. Mai trimiteți — și nu uitați câteva date biografice.

ION SCOREI, Bumbesti-Jiu — Nu mi-au ajuns picururile la care vă referiți; vă rog să le trimiteți încă o dată.

VALENTIN MANOLE, Focșani — Nu trebuie să scrieți cu gândul numai „la pagina tipărită”; firesc ar fi (dar și mult mai dificil!) să vă preocupe, în primul rând, dacă nu chiar exclusiv, „pagina scrisă”, altfel spus calitatea ei. Nu s-ar putea spune că sinteți foarte exigent cu dv. (autoexigența este un indiciu al competenței, nu-i așa?) și nici foarte ambițios din moment ce lăsați să vă reprezinte asemenea silnice,

nefericite împerecheri de cuvinte — „pădurea albastră prin care / infrunzește hulpav / sărutul iubitei”, „cerul hulpav își ghidește în palmă”, „trup hârțuit de mereu / supersonice flăcări”. „Deziluzii machiate își tropăie noaptea / prin casă: golesc frigiderul / masa de scris / timpul vuid pe toboganele / nopții”, „amfore de curcubeie ciobite”, „furtuna coagulată pe stinți” etc. Și e păcat: există și imagini reușite, uneori chiar serii de cite 3-4 versuri onorabile, dar sint pierdute într-o masă de cuvinte parcă puse cu furca: poezia „se face” cu versuri, dar nu se reduce la ele.

NICORINA ANGHELE, Galați — Aveți 17 ani, sinteți elevă, locuiți în Galați și evocați sub titlul, nu rău, Cloburi, priveliști dintr-o copilărie

găduie totuși bănuiala unei oarecare predispoziții. Mai trimiteți, și nu doar un singur text.

MATEI POPESCU, Rimnicu Vilcea — Scrisoarea este mai pregnantă decît cele șase poezii, a căror desfășurare este compromisă aproape sistematic de o confuzie ce se manifestă prin părăsirea direcției inițiale și printr-o bizară fugă de cuvinte. Și Plouă, domnilor („Plouă, domnilor / Plouă a durere și a suferință / Plouă cu lacrimi dinspre neputință”), și Liniște, iubito („Liniște, iubito, liniște / Umblă încet / Să nu se trezească iarba”) deraiază, după un început promițător, în banalități pretențioase. Părerea că un „atelier literar” poate reprezenta „un obstacol” nu are nici o justificare serioasă; nefiind un punct

nu vrea cu nici un chip să dea un semn de viață, fără nici o legătură cu literatura (chiar dacă sint folosite procedee literare — e drept, că de un gust rău). X știe că il socotim... „un stejar secular”? Poate de aceea nu (mai) vrea să vină.

NICOLAE COANDE, Craiova — Poeziile sint cu totul remarcabile. Răreori, în două sau trei locuri, cite un cuvint pare, și încă vag, nelalocul lui (de obicei din cauza unei accentuate prețiozități — dar prețiozitatea este, la dv., o calitate, fiindcă este generată de însăși natura ceremonială, imnică a poeziei pe care o scrieți). Nu este nimic de lăsat deoparte în ce ați trimis; sinteți poet, poet adevărat. Ar trebui, dacă nu ați făcut-o pînă acum, să vă adresați unei edituri. Cîteva poezii vor fi publicate într-o viitoare antologie a „poeziei literare”; pînă atunci ar fi necesare mai multe date biografice, în vederea unei prezentări.

DADIANA POPA, Bacău — Imaginație delirantă, împiedicată în cuvinte al căror sens pare necunoscut autoarei; atracție pentru „radicale”, cu destul de comice rezultate, în ciuda intențiilor. „În acest haos un vint interminabil” — ca să preia una dintre atît de șocantele dv. exprimări — împrăștiile orice bănuială de sens.

IULIANA MOGA, Lugoj — „Asaltat de anumite procese ale conștiinței mele, am simțit cit sunt de singur. Mă retrag în interior, aprins de neliniște, întrebându-mă unde se duc gîndurile care scapă din strînsoarea minții. Asaltat de o pasiune vrăjmașă, care cere suprîmarea, alterarea, deformarea celorlalte, mi-aduc aminte de un fond violet. Imediat apare analogia, rochia ta, deși scurtă, m-a frapat mai mult decît coapsele nebronzate” — nimic de așteptat de la o proză care începe în acest fel. Și, probabil, nici de la autorul ei.

MĂDĂLINA CATANĂ, Galați — Exerciții în diverse maniere poetice, nici unul concludent; se remarcă o anumită ușurință a versificării absurde, un fel de suprarealism săltăreț și mecanic, dar fără speranțe în ordine literară. Miraj optic parafrazează acustica unui cunoscut poem bacovian, în altă parte se pot distinge ecouri argheziene, dincolo răsună stins un ritm barbian — dar totul este redus la un mimetism de goale sonorități.

Rubrică realizată de
MIRCEA IORGULESCU

POSTA SUPLIMENT LITERARĂ

paradisiacă — derdelușul, foșnetul plopiilor din preajma casei, pădurea în primăvară, vara cu vișine și cireșe, cossitul finului, toamnele roșiatice, aroma gutuilor, „focul duindu în sobă”, oarecum pe firul trecerii anotimpurilor. Strict literar, compoziția este prea duioasă, pe alocuri naïvă, îndatorată unor clișee elementare; o formulare ca „simfonia nuciilor desprinzindu-se de pe crengi” este atît de tipărit convențională, atît de falsă, încît îndepărtează orice emoție. Psihologic, textul este totuși semnificativ prin mărturisirea din final („copilăria mi-am trăit-o la țară”); dar în literatură autenticitatea sentimentelor se naște exclusiv din autenticitatea expresiei.

SILVAN IULIAN, Brăila — Deși inutil grandilocventă („moarte condensată exponențial”, „împlinirea unui vis de milenii”, „trepte de chintesență” etc.), deși compozițional nebulosă, schița Statuie de fum — mai degrabă un poem parabolic în proză, de o solemnitate destul de contrafăcută — în-

de trecere obligatoriu, un „filtru” sau o „vamă”, această relativă gratuitate în ordine practică are ca revers un spor considerabil de franchețe și de libertate în dialog.

MARCEL VARLAN, Iași — Textele dv. nu au ajuns la mine; vă rog să (le) mai trimiteți, specificînd că sint pentru „poșta literară”.

ION CIORANU, Slobozia — Evitați atitudinile „poetizante”, de această dată supărător de abundente („temeiul nădăjduirii”, „Tot ce atingeam / Se prefăcea în basm...” etc.), ca și „proclamațiile” voit lirice (și, de fapt, plate și prozaice — d.ex. Soare). Foarte bacoș în aspectul exterior, Poem („Tei — / Singele melancoliei / liceene...”) este cel mai bun text din cele trimise acum.

DARIA C., Ploiești — Cele „cîteva poezii” trimise mai demult nu au ajuns; proza de acum nu este altceva decît o scrisoare indirectă către acel X care

RAPORTĂRI LA UNIVERSAL

Se știe că Argezi a relevat adesea adevăruri memorabile despre bogăția și expresivitatea limbii noastre. Am avut ocazia fericită de a înregistra și publica, acum trei decenii, comentariile sale legate de aspectele cultivării limbii, într-un dialog amplu din revista Luceafărul (1 dec. 1958), prilejuit de colaborarea poetului la Limba română, într-o epocă de dezbateri în presă în legătură cu perfecționarea studiului și cultivării limbii literare în școli, în presă, în literatură.

La cele scrise odată de poet, se cuvîne adăugată o bucată de antologie, poema Băietanul, scrisă, cum specifică autorul însuși, în 1953, dar tipărită doar în ultimul volum îngrijit de Argezi, apărut însă postum: Frunzele tale, 1968, care conține și o prefață de o adincă melancolie, cu presimțirea sfîrșitului și cu regretul despărțirii definitive de lumea ale cărei miracole poetul le-a cîntat cu atita inspirație în opera sa. Prefața poartă un titlu grăitor: Mostenire, fiind subdatată: 30 iunie 1967, cu exact două săptămîni înaintea decesului, la 14 iulie acel an. Au trecut două decenii de-atunci, și iată abia acum atenția ne e atrasă asupra poemei Băietanul de buna inspirație didactică a unei profesoare, Paula Isac, preocupată de eficacitatea lecțiilor de cultivare a limbii, cum cere manualul de cl. VI, al cărui capitol: Laudă limbii române conține texte din Al. Mateevici și Ionel Teodoreanu, la care profesora a considerat, oportun și inspirat, că se cuvîne să adauge poema lui Argezi ca supliment de lectură, plăcută și convingătoare, de un înalt nivel etic și estetic.

Băietanul lui Argezi e o pledoarie pentru dragostea de carte și de limba românească, prin gura unui fecior de țaran căruia îi place mult să citească, să gîndească și să rostască frumos adevărurile în care crede. Tudor, fiul lui Dumitru are „minte cit vreo cinci”, e harnic și ascultat de ortacii săi, bun gospodar, care: „Vara umblă după vite, / Iarna-i numai pe cite. / Cînd se culcă sau se scoală / Gîndul lui e dus la școală. / Șapte zile-n

săptămîna / Cartea n-o lasă din mină, / Zile bune, zile rele, / Chiar în cîmp și la pășune / Îi găseai cu ochii-n carte, / Că de cărți nu se desparte / Și le pune în deoseagă / Și străbate lumea-n treagă. / Atîrnată-n grajd, în cui, / Stă biblioteca lui...”

În „dulcea zăbăvă a cărților”, cum zice cronicarul, Tudor nu e mulțumit că „și ciurda să-l audă”, citind cu glas tare „ghiers și limbă rumanească”; el vrea să învețe, să urmeze școlii mai înalte, încît „își pune traista-n băț” și pleacă la oraș să-nvețe.

În mintea lui e mereu asociată setea de învățatură cu

țatură, o forță nouă și o mai mare putere de atracție: „Tudor, trebuie să spui, / Își iubea mult limba lui, / Graiul țarînil, rostît / La săpat și la pliv...”

Dar semnificativă și densă în sugestii e remarca poetului, pornind de la mediul Băietanului, despre relația dintre muncă și limbaj, dintre realitatea complexă a vieții comune și resursele expresiei: „Că din muncă și unelte, / Brațe tari și trupuri zvelte, / Din murmurul care cîntă / Doina omului, în trîntă / Cu pămîntul; din rînde, / Din ciocane, mari și grele, / Din cuptoare, fierestreale, / Mari de fier, din vilvatale, / Și din staulul de-acasă / Vine limba mai frumoasă...”

E credința de o viață a poetului care și-a dăruit opera va-

prin muncă și dragoste de carte. Înțelesurile adînci ale versurilor capătă o mai mare putere tocmai prin simplitatea și adecvarea expresiei la realitatea mediului, a mentalității și a graiului țărănesc, atît de prețiu de poet.

Băietanul nu trebuie să lipsească din antologii și manuale...

★

Spuneam că volumul Frunzele tale în care a apărut poema citată a fost ultimul pregătit de Argezi pentru tipar, dar pe care nu mai a apucat să-l vadă tipărit. A presimțit-o parcă, pentru că prefața lui, Mostenire, e un adio spus cu nesfîrșită melancolie tuturor frumuseților lumii și marilor sentimente de contopire cu natura eternă. E o tonalitate li-

să fie pusă la cap, pe care-i veți găsi ca o ceață în stihurile mele, murmurate de adierile de prin griu și porumburi, a căror piine nu o mai gust. Voi veți urma să auziți nechezul hergheliei. Veți vedea zburînd vulturii, mierlele. O să vedeți fugind căprioarele. Nu mai trageți în ele cu săgeata. E păcat! Și puneți să mă păzească Griveii... Tudor Argezi. 30 iunie 1967.”

★

Această pagină de antologie lirică, un sacru testament al poetului, ar trebui reprodus și pus, ferit de vreme, pe mormîntul său de la Mărtisor, ca un suprem indemn la reculegere, ca o nevăzută întîlnire sufletească, lirică, de o adincă chemare; „wie ein stilles Nachgebete” — ca o rugă liniștită de seară — cum zice Goethe, în jurul operii sale nemuritoare, un indemn la innoobilarea cugetului, la prețuirea poeziei.

Totuși, nu acestea au fost ultimele rînduri ale lui Argezi; el s-a întors cu gîndul către cea care-l părăsise cu puțin înainte, soția sa Paraschiva, pentru a-i spune într-un distih memorabil, prin intuiție și expresie, că i-a înțeles chemarea „de dincolo” și că e gata de drumul fără întoarcere. Aceste două versuri, intitulate Litanii, poartă data de 12 iulie și sint, probabil, ultimele scrise de Argezi care se sfîrșea la 14 iulie 1967, pentru a i se alătura soției: „Mă chemi din depărtare și te-ascult, / N-am să te fac, pierdut-o să mă aștepti prea mult...”

Cu aceste minime Litanii, de un efect suprem, Argezi și-a încheiat vasta și puternica sa creație literară care rămîne peste timp „mai durabilă de cit arama”, cum dorea și înaltașul său latin Horațiu: „aere perennius”, operă prin care limba noastră a dobîndit o nouă strălucire, limbă pe care el a șlefuit-o peste șapte decenii cu nescăzută statornicie și credință în puterea ei de a exprima și innoabila gîndul și simțirea omului.

La peste două decenii de la dispariția poetului, ultimul său volum, cu poema Băietanul, admirabilă pledoarie pentru cultivarea minții și a limbii, ne-a dus cu gîndul la poet pentru a-i omagia, cu grațitudine, memoria și creația.

GH. BULGAR

Laudă limbii române

— într-o poemă argheziană —

dorința de a putea grăi mai bine, stăpînînd, odată cu stîlnița, și puterea limbii de a exprima mai exact și mai frumos gîndul și dorințele sale: „Cînd o fi și m-oi întoarce / Intre vite și mioare, / Învățat în grai străbun, / Să le cînt și-n grai mai bun, / Mai sfătos, mai de folos...”

Cartea poate face acest miracol, cum spunea Tudor Viața: o bună și frumoasă limbă literară se învață mereu pe textele autorilor inspirați care, prin talent și zel, au făcut artă din limbajul nostru al tuturor. Literatură este într-adevăr „artă prin limbaj”, de unde și puterea cărții bune de a ne instrui, nu numai prin idei și sentimente, ci și prin modelul de limbaj expresiv, prin „cuvîntul ce exprimă adevărul” (Eminescu). Școala oferă îndrumări și mijloace pentru a învăța și pentru a grăi mai bine, „mai sfătos, mai cu folos”, cum spune versul arghezian, cu tîlc adînc: adică mai pitoresc, mai exact, mai direct, — cu precizie și nuanță a rostirii. Poetul pune în relief pasiunea Băietanului pentru graiul străbun, căruia vrea să-i dea, prin învă-

lorificînd genial toate straturile graiului obștesc, din vechime pînă azi, din bordeie, cătune, mahalale pînă în miezul vieții intelectuale căreia el însuși i-a dat strălucire și imbold. Băietanul e, într-un fel, o identificare a poetului cu personajul său, cu implicații autobiografice probabile, în orice caz cu sensuri adînci pentru credințele poetului, pentru învățămintele discrete, formulate succint în poema de laudă a cărții și a limbii, configurînd potretul memorabil al lui Tudor, „băietanul” care, nedespărțit de cărțile lui, știam bine că: „Fără carte, cum a fost, / Omul e sărac și prost”; dar care putea dobîndi, odată cu sporul de cunoștințe, nu numai eliberarea de vechi servitui medievale, ci și o perfecționare a graiului; el dorea: „Să fac stihuri și povești / Din cuvinte strămoșesti, / Să fac limba românească / Și mai bine să grăiască...”

★

În miezul acestei poeme argheziene stau deci cîteva adevăruri esențiale despre relația graiului cu știința de care dispune omul, despre resursele acestui grai șlefuit și innoibilat

Iasnaia Poliana

Un templu — aceasta este Iasnaia Poliana. Sentimentul care ne stăpânește tot drumul, pînă aici și după aceea pe aleile largi ale parcului, prin încăperile palatului, în cabinetele de lucru sau în biblioteca scriitorului, în pădurile din apropiere — adevărate cetăți de arbori — este unul apăsător, acela pe care-l trăiește orice om simplu sub imperiul măreției și imensității, al nemuririi, am putea spune.

Totul, începînd cu opera marelui patriarh al literaturii ruse și universale, cu fermecătoarele locuri unde s-a născut, hăt departe la începutul celuialt veac, unde a trăit și a creat nemuritoare opere, este aureolat de măreție. Fiecare arbore, fiecare element ce compune splendidul peisaj, faptele despre care vorbesc și azi, în deplin înțeles, împotriva scurgerii vremii, obiectele aflate aici la Iasnaia Poliana, au darul de a înfiora la simpla atingere, fie și numai cu privirea.

Nicăieri în lume nu mai poate exista o alee, rămasă exact așa cum era, cînd trăia Lev Nikolaevici, o alee largă, săpată șerpuitor cu pasul parca prin vreme și mărginită de o parte și alta de 4—5 șiruri de mesteceni bătrîni precum barba scriitorului, cu coaja de un alb stră-

lucitor. Cum te poți așeza apoi, altfel, decît cu sentimentul că atingi un imens jilt împărătesc, pe banca de lemn unde marele cărturar își petrecea ceasuri întregi privind mușuroaiele de furnici?

Pe aleea cu mesteceni s-au perindat pînă acum aproape 8 milioane de oameni, veniți în pelerinaj la Iasnaia Poliana. Livada, una dintre cele mai mari din Europa vremii lui Tolstoi, rom-
aflăm, la el au fost redactate peste 2000 de lucrări. În bibliotecă, pe rafturile înalte sînt înșirate mai bine de 22000 de volume tipărite în 36 de limbi, Tolstoi vorbind curent 15. Mai sînt în casă circa 25000 de scrisori, din care 9000 au rămas nedescoperite. Pe o polițioară, printre aceste scrisori și alte obiecte de trebuință scriitorului, un volum masiv, legat în scoarțe groase: Doctoevski, Frații Karamazov. Cartea este deschisă exact la pagina pe care o recitea scriitorul, atunci în toamna cu vreme aspră, fără nici-o speranță de îndreptare, a anului 1910...

dește și astăzi frumos, fiind admirat anual de sute de mii de vizitatori, din toată lumea. Și la toate acestea se adaugă, rămînînd tot în mijlocul peisajului de un pitoresc aparte, creat parca pe măsura spiritului titanului ce avea să trăiască și să nemurească prin munca sa locului, 40 hectare de grădini, sera, ulmii cu clopot, parcul urias,

Vin apoi rîndul clădirilor, al școlii unde predă copiilor de țărant, după cărți scrise și tipărite pe cheltuială proprie, al încăperilor casei, cu tot ce adăpostesc ele. Este de prisos să spui că simți alături o întreagă lume atunci

cînd pășești prin biroul unde a scris „Anna Karenina”, că te cutremuri cînd ascuți vocea contelui imprimată pe cilindrii unui fonograf, dăruit chiar de Edison, că stai și aștepti să auzi dintr-o clipă în alta făcîntul rezept al mășinilor de scris, frumos rînduite, parca în așteptarea transcrierii altor cărți, în sala „Remington”, cum o numea Tolstoi. Avem în față un birou mic, dar așa cum

Cel mai copleșitor lucru, din cîte există la Iasnaia Poliana nu are însă nimic din măreția și rezonanța numelor sau a faptelor aflate în strînsă legătură cu tot ce se păstrează în casa-muzeu. Emoția care-ți apasă în adevăr, cu greu, fruntea, o trăiești undeva departe de grădinile și livezile înmiresmate, în pădurea de tei și frasinii, la capătul unei alee, ce se termină într-o ripă. Acolo, între arbori semeși se înalță o movilă acoperită cu fire înalte de iarbă. Sub pămînt, parca proaspăt adunat, lingă bățul verde, fermecat al jocului copilăriei se odihnește titanul. Nici-un alt semn, nici-o impresie, nici o inscripție decît ridicătura scundă de pămînt. Totul însă, jur împrejur, arbori, poienile luminate de albul mestecenilor, potecile pe care Tolstoi a petrecut ani întregi respiră și își adună sevele de aici, din ființa care a fost a unuia dintre cei mai de seamă oameni pe care i-a dat omenirea.

Vița nu-i o glumă, așa cum nu este chibzuit s-o măsoari doar prin lungimea timpului, nota undeva scriitorul. Aceasta este de fapt una din nenumăratele lecții care se învață și astăzi la Iasnaia Poliana.

NICOLAE MILITARU

Popasuri

Redescoperirea muzeelor

CASA LA ȚARĂ de GHEORGHE PETRAȘCU, Muzeul de Artă al R.S.R., Galeria Națională

Această lucrare realizată în anii 1920—1930, ilustrează multe dintre aspectele definitorii ale stilului controversatului pictor Gheorghe Petrașcu. Este vorba de un peisaj în aer liber, al cărui subiect aduce în planul median silueta masivă și simplă a unei case de la țară înălțate în stilul celor din zona Vilcei, Argeșului sau Horezului, cu pridvor înalt, cu bolta de sub care pornește o scară spre foisorul pe stâlpi de lemn al-

turi de care se-nvolbură glastre cu flori purpuri. Pereții de un alb intens strălucesc în lumina puternică a unui soare de vară, creînd, prin contrast, un efect de „ecranare” ce dă albastrului cerului de la-nămiezi reflexe verzi. Tot un verde, dar mai profund, mai grav, răspunde ca un ecou verdele ierbil, nuanță ce subliniază celebra strălucire a toată atit de celebrului negru al lui Petrașcu. Construită simplu, pe baza unei simetrii clasice,

care imparte pagina în două registre, compoziția aceasta de o mare vitalitate și de un impecabil echilibru lăuntric cu răsunet afectiv în orice privitor, trebuie însă văzută nu în reproducere (și nici nu poate fi evocată în cuvinte!), ci trebuie, pentru a fi înțeleasă cu adevărat, să fie văzută în spațiul muzeului, în Galeria Națională unde se află ca o nobilă bijuterie, în deplină forță de expresie, radiind întregul semn sub care a fost creată: dragostea pentru peisaj și pentru lumina soarelui.

SIMONA VĂRZARU

BORGES: Și nici Walt Whitman n-a reușit să trăiască conform acestui unic poem epic căci, după aceea, a venit Războiul Civil, iar Walt Whitman n-a mai reprezentat pe toți americanii. Cum era de așteptat, el a fost un partizan al Nordului. Nu se mai considera și sudist, așa cum o făcuse la început. Și atunci, într-un anume sens, a devenit mai puțin Walt Whitman. A devenit cineva anume. Nu mai reprezenta pe toți oamenii, în toate timpurile și din toate țările. Era un contemporan al războiului între State. Dar n-ar trebui să spunem toate acestea, din moment ce, la sfîrșitul cărții, a scris poate cele mai frumoase versuri; atunci cînd spune „Camarado” — i se pare că folosește spaniola, dar este un cuvînt inventat de el:

„Camarado, nu-l doar o carte asta:
Cine o atinge a atins un om.
(E noapte? Sintem alcea singuri

impună?)
Sînt eu cel ce te ține și cel pe care-l ții,
Zbucnesc din pagini în brațele-ți deschise
— dar,
iată, moartea mă tot duce mai departe”.

Cartea se încheie cu acel unic cuvînt bislabie moarte. Însă cartea trăiește și, de fiecare dată cînd o deschidem, de fiecare dată cînd ne întorcem la ea (iar eu fac asta tot timpul), noi devenim o parte din acea trinitate. Sintem Walt Whitman. Deci, îl sîntem recunosător lui Whitman, nu pentru ideile lui — căci eu personal nu sînt interesat de democrație — căci democrația a fost o unealtă de care a avut nevoie Whitman pentru a creea acest extraordinar poem epic numit Fire de iarbă, care se schimbă de la o ediție la alta cînd a apărut cartea, Emerson a spus că este „cel mai frumos exemplu de spirit și înțelepciune pe care l-a dat America pînă acum”.

Mă gîndesc la Walt Whitman nu numai ca la un mit, ci ca la un prieten intim. Mă gîndesc că a fost nefericit, însă și-a propus să cînte bucuria și fericirea; un alt poet a făcut același lucru în limba spaniolă, este vorba de Jorge Guillén, care ne dă într-adevăr o senza-

ție de fericire. Din cînd în cînd a făcut-o și Shakespeare. Cit despre Whitman, poți vedea oricînd că a făcut tot ce-a fost cu putință ca să fie fericit, deși n-a fost niciodată fericit cu adevărat, și tocmai în acest lucru rezidă parțial interesul pe care ni-l stîrnește. Ei bine, e cazul să spun și dumneata ceva, eu am vorbit prea mult Barnstone.

BARNSTONE: Un lucru despre care doream să vă întreb este...

BORGES: De ce un lucru, mai multe lucruri!

BARNSTONE: ...ce părere aveți despre ideea lui Whitman de a scrie o singură carte toată viața?!... L-ați menționat și pe Jorge Guillén care și el a scris o singură carte timp de cel puțin treizeci și unu de ani, Cântec.

BORGES DESPRE BORGES

BORGES: O carte foarte frumoasă.
BARNSTONE: La fel și Baudelaire, care a scris tot o singură carte, Les Fleurs du Mal.

BORGES: Da, din păcate.

BARNSTONE: Ce credeți despre un scriitor care, în menirea profetică a lui Whitman, își dedică întreaga carte elaborării unei singure cărți de marl porții?

BORGES: Eu personal presupun că toți scriitorii rescriu mereu aceeași carte. Bănuiesc însă că fiecare generație rescrie, cu foarte mici variații, ceea ce-au scris generațiile precedente. Nu cred că un om poate face prea multe singur din moment ce, pînă la urmă, trebuie să folosească un limbaj, iar acel limbaj este o tradiție. Desigur, el poate schimba această tradiție însă, în același timp, această tradiție la drept bun tot ceea ce a fost înainte. Cred că Elliot a spus că ar trebui să încercăm să re-

înnoim cu un minim de noutate. Și-mi amintesc că, într-un mod nedrept, depreciați, Bernard Shaw a spus despre Eugene O'Neill: „Nu e nimic nou la el, în afara noutăților”, sugerînd că noutățile sînt triviale. Cit despre o singură carte — ei bine, nici eu nu știu. Toate scrierile mele au fost adunate într-un singur volum. Poate vor supraviețui cîteva pagini.

BARNSTONE: Este foarte curios că Poe reprezintă pentru Europa ceea ce reprezintă Whitman pentru America.

BORGES: Da, și datorăm acest lucru Franței; lui Baudelaire și lui Mallarmé. Cînd eram copil, l-am cunoscut pe Poe prin intermediul limbii franceze.

BARNSTONE: Dar de ce a fost Walt Whitman pentru Lumea Nouă ceea ce

a fost Poe pentru Lumea Veche? Virtual, fiecare poet latino-american — inclusiv dumneavoastră — are un poem dedicat lui Walt Whitman.

BORGES: Cred că Whitman a cucerit și Europa. Îmi amintesc că l-am citit pe Whitman prin intermediul unei frumoase traduceri din limba germană făcută de Johannes Schlaf. Și el a cucerit Europa. Adevărul este că America a dat lumii cel puțin trei nume care nu pot fi ignorate fără a schimba totul. Și aceste nume sînt Whitman, Poe, cit despre ultimul, l-aș alege pe Robert Frost. Alții l-ar prefera, poate, pe Emerson. Dumneavoastră puteți alege pe cine doriți. Însă America a dat lumii trei nume care nu pot fi ignorate. Sînt nume esențiale. Întreaga literatură contemporană n-ar fi ceea ce este dacă n-ar fi existat acești doi oameni foarte diferiți și foarte nefericiți. Edgar Allan Poe și Walt Whitman.

BARNSTONE: Ce anume din prozodia lui Whitman credeți că a fost imitat

de ceilalți scriitori? Sau, dacă nu din prozodie, ce aspect din Whitman i-a atras pe ceilalți scriitori?

BORGES: Desigur, Whitman a fost unul dintre numeroșii inventatori ai versului liber, poate cel mai strălucit. Ați citit Psalmii și l-ați citit pe Walt Whitman. Vă dați, firește, seama că și el a citit Psalmii, însă muzicalitatea este diferită. Fiecare poet dezvoltă o muzicalitate proprie și un limbaj propriu. După ce un mare poet a trecut printr-un limbaj, limbajul nu mai este același. Ceva s-a schimbat. Și în cazul lui Walt Whitman limbajul s-a schimbat cu adevărat. Ei bine, Whitman a fost un adept al dialectului local. În același timp, însă, îți dai seama că nu știa să-l folosească foarte bine. Din cînd în cînd dai peste versuri neizbutite. De exemplu: „Americanos! Izbinditori! Etape ale omenirii!” El putea scrie astfel de versuri agresive. Cel care au folosit limbajul local după el, au făcut-o însă cu succes. Mă refer la două personalități atît de diferite cum au fost Mark Twain și Sandburg. Ei au folosit limbajul local cu multă ușurință, în timp ce în cazul lui Whitman efortul este evident. El a folosit cuvinte franțuzești și spaniole într-un mod nefericit. Știu însă că, atunci cînd l-am descoperit pe Whitman, am fost copleșit. Mi s-a părut că este singurul poet. Mai tîrziu, am încercat același sentiment și pentru Kipling, pentru De Quincey, care a scris poezie în proză, pentru acești doi poeți foarte diferiți. Pe vremea aceea Whitman mi se părea poetul, omul care a găsit calea potrivită, felul în care trebuie scrisă poezia. Desigur, sînt multe feluri de a scrie poezie, fiecare diferit de celălalt.

Traducere de MIHAELA SIMION CONSTANTINESCU

(Va urma)

1 „Cu bine!” traducere de Mihnea Gheorghiu
2 „Pornind din Paumanok”

LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LUME

Înalte virtuți spirituale, expresie elocventă a muncii și vieții poporului nostru

Literatura oricărui popor are dreptul și datoria de a-și face simțită prezența în contextul peren al universalității. Nu efectivele statistice ale unei nații sau dominația ei politică momentană deschid cale de acces spre renume literaturii respective, ci puterea acestora de a se implini în creația autentică. În acest sens cuvintele lui Tudor Vianu își dovedesc valabilitatea: „nu există popoare mici și mari decât ca expresie statistică. Popoarele cele mai puțin numeroase au dat și continuă să dea opere în care sufletul omenesc trăiește în forme de mare originalitate și seducție”. Este această observație, de adincime în ceea ce privește viețuirea în și prin cultură pe mapamond, emblematică și pentru literatura română din toate epocile (sau aproape toate!) devenirii ei.

Literatura română a dăruit umanității valori incontestabile. Perioadelor glorioase pentru literele românești, perioade în care s-a plămădit spiritualitatea noastră națională (Școala Ardeleană, pașoptismul, epoca marilor clasici, anii interbelici), li se adaugă perioada contemporană. Ea este caracterizată de efervescența forțelor creatoare, de ecloziunea unor viguroase talente scriitoricești, într-o fertilă diversitate stilistică și de viziune asupra existenței, subsumată fiind această viziune innoitoare unei accentuate deschideri umaniste.

Un dinamism fără precedent a cunoscut literatura română în anii de după 1965, anii ce stau sub influența fertilă a mărețelor idei și teze, de o covârșitoare

importanță pentru devenirea noastră, puse în faptă revoluționară de Congresul al IX-lea al partidului, de marele fiu al națiunii noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de întregul partid și popor. Scriitorii, toți creatorii de valori spirituale s-au găsit — în toți acești ani, ani intrați în istorie, în conștiințe sub numele de „Epoca Nicolae Ceaușescu” — în epicentrul marelui suflu innoitor, dind puternică expresie artistică marelui avânt constructiv, profundelor prefaceri, istorice-lor realizări și împliniri, întregului proces de revoluționare mutații din planul formării de noi conștiințe, exemplare prin participare la pulsul unei noi istorii. Literatura acestor ani exprimă, deci, o nouă condiție umană, superioară, probă peremptorie a unor epocale și multilaterale împliniri, demonstrând, totodată, viabilitatea realizărilor spirituale ce-și au ca sursă de inspirație o realitate densă și mobilizatoare în toate dimensiunile sale — cum este cea românească din perioada de după Congresul al IX-lea al P.C.R.

Sint aspecte definitorii pentru literatura acestor ani, aspecte ce au făcut-o, pe fundamentele unei vechi și specifice tradiții umaniste, să poată propune lumii noi teme artistice, noi și necesare experiențe artistice și, în aceeași măsură, opere incitante ideatic — expresii ale unui popor creator, redefinite și împlinite acum, în chip revoluționar, în anii „Epocei Nicolae Ceaușescu”.

O bogată și generoasă tradiție

În devenirea-i milenară, spiritualitatea românească s-a dezvoltat, după criterii proprii, neîncetat. În ideea lui Ion Pillat și, mai apoi, a lui Vladimir Streinu, folclorul a reprezentat pentru români ceea ce pentru alte popoare au reprezentat perioadele de clasicism. De o mare bogăție estetică, el, folclorul, a atras justificate cercetări din partea unor oameni de cultură din alte țări ale lumii. Primele însemnări și mărturii despre folclorul românesc se datorează, printre alții, lui Nicolò Bersi (pe la 1633), Paul Strassburgh sau Martin Opitz. A urmat resurrecția folclorului în ideologia romantismului. În țară, Alecsandri și Russo se dedau cu patos alcătuirii de culegeri de „poezii populare”. Lui Alecsandri îi datorăm, de altfel, apariția în Franța, în 1856, a volumului *Ballades et Chants populaires de la Roumanie*, pe care îl tradusesse pentru Editura E. Dentu. Tot în Franța fusese publicat, în 1853, *Les Doines, poésies moldaves*, în versiunea lui J. Voinesco, volumul cunoscând și o a doua ediție. Alecsandri a trimis *Ballades et Chants populaires de la Roumanie* lui Prosper Mérimée, care i-a dedicat, entuziast, o recenzie remarcată chiar de Sainte-Beuve. Și Jules Michelet inclusese, în sa *Légendes démocratiques du Nord*, din 1854, două balade românești, printre care și *Miorița*, preluate de la Alecsandri. Pe la jumătatea secolului al XIX-lea, folclorul românesc este tradus și în engleză (datorită eforturilor lui E. C. Grenville Murray și ale lordului Stanley), în italiană (Giovenale Vegezzi-Rusca), în germană (Arthur și Albert Schott, Obert și Kunisch). Numeroase sînt traduceri care au urmat, spre sfîrșitul secolului trecut și în secolul nostru, făcute atît în limbile de circulație largă amintite, cit și în alte limbi din alte zone geografice ale Pămîntului.

Un moment deosebit pentru cultura română l-au constituit scrierile cronicelelor și ale amanștilor. În perimetrul acesta întîlnim un fenomen particular — cărțile lor au fost redactate și în limbi străine, socotite culte la acea epocă. Nicolaus Olahus a scris în latină, Miron Costin în poloneză, Nicolae Milescu în rusă și greacă, Dimitrie Cantemir în latină și turcă. Deci circulația operei lor a fost facilitată astfel. Lucrările lui Dimitrie Cantemir au fost traduse încă de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea în germană și engleză. Ion Neculce, care nu a scris decît în românește, a fost tradus în franceză, la 1878, de către Emile Picot, cu *Letopisețul Țării Moldovei (Chronique moldave)*.

În alte limbi decît româna, mai cu seamă în franceză, mai scriu și V. Alecsandri, N. Bălcescu, Alecu Russo, Ion Ghica, D. Bolintineanu etc. Ei contribuie, în acest fel, la cunoașterea peste hotare a specificului poporului român. Din epocă și în epocă sînt traduși și Cezar Bolliac, Andrei Mureșanu, Costache Negruzzi, Iancu Văcărescu, Ion Heliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu. Fără îndoială, Alecsandri este campionul acestei etape, în domeniul tălmăcirii operei sale în alte limbi.

Ajungem la epoca marilor clasici și aici se impune o mică paranteză meditativă. Nu întotdeauna străinii (mă refer chiar la oamenii de cultură, cit de cit avizați) receptează cu promptitudine certe valori naționale. Un exemplu — nu din categoria „marilor”, dar oricum din cea a „clasicilor” — îmi pare relevant: Nicolae Filimon. Deși prin *Clococii vechi și noi* este

considerat intemeietorul romanului românesc, el a fost tradus de abia în 1954 (în rusă și maghiară) și în 1958 (în cehă și germană). Mai figurează în citeva antologii. Fenomenul se face simțit cu sporită pregnanță în cazul lui Eminescu. Spiritualitatea noastră specifică s-a ales definitivitoria la sfîrșitul secolului trecut, sub semnul lui Eminescu și sub semnul lui Caragiale. În ceea ce îl privește pe poet, începuturile pătrunderii lui în conștiința culturală a altor zone sînt destul de timide și datorează mult eforturilor literaturii autohtone. În 1881 apar la Bonn, strînse într-o culegere, 19 poezii eminesciene, a căror a doua ediție, din 1886, includea și *Lucaefărul*. În limba franceză, Marguerite Miller-Verghe publică, în 1892, volumul *Quelques poésies...* (42 poeme), volum care a cunoscut și el reeditări în 1910 (la București), în 1921 (la Paris) și în 1938 (acum sînt introduse încă 33 de poeme). Din opera eminesciană mai traduc în franceză, la diferite date ce marchează mai mult de un secol, Elena Văcărescu, Al. Gr. Șuțu, abatele-poet Barral, Hubert Guin, Mihail Steriade. Ca traducători ai Geniului Național în germană, se remarcă Em. Grigoriu (1892 la București, 1901 la Berlin), filologul Schroff (1913, 1923), Konrad Richter (82 de poezii, în 1937), Alfred Margul-Sperber cu volumul *Gedichte* (1957, București) a cărui ediție vieneză este prefăcută de Tudor Argezei. În acest context, italienii sînt reprezentati de Antonio Canini (în ultimele trei volume — 1887, 1888, 1890 — din quadrupla sa antologie *Il libro dell'Amore*), Ramiro Ortiz (1927), Carlo Tagliavini, Giulio Bertoni, Umberto Cianciolo, Mario Ruffini (1966). În spaniolă, Eminescu apare în 1921, în revista sud-americană *Atlantida*, o notă aparte meritînd volumul din 1958, *Poesias*, în traducerea lui Rafael Alberti și Maria Tereza Leon. În engleză, ediția din 1930 a volumului *Poems of Mihail Eminescu* este tradusă de Silvia Pankhurst și prefăcută de Bernard Shaw. Poemele eminesciene au dobîndit intrupări și în rusă, maghiară, gruzină, georgiană, armeană, bulgară, cehă, slovenă, greacă, poloneză, ucraineană, sîrbă, letonă, albaneză, idîș, suedeză, arabă, chineză, japoneză, indoneziană. Metamorfozarea versului eminescian în alte sonorități se va intensifica vertiginos odată cu trecerea anilor, în a doua jumătate a secolului nostru, și continuă să se intensifice, ambiționînd realizarea unei ediții integrale Eminescu. Dramaturgia lui Caragiale a fost jucată pe scenele teatrelor din peste 30 de țări ale lumii. În franceză se publică, în 1896, *Năpasta*, în 1912 *O făclie de Paști*, în 1943 *O scrisoare pierdută* și *Conu' Leonida față cu reacțiunea*, în 1947 *La hanul lui Minjoală* (ultimele trei traduse de Edmond Bernard), în 1953 două volume de *Opere alese*. În engleză, Lucy Byng traduce, în 1921, *O făclie de Paști* și *La hanul lui Minjoală*, iar piesele sînt transpuse în aceeași limbă de Frida Knight, în 1956. În italiană, Caragiale a fost tălmăcit din 1914, urmînd apoi, ca ani de referință, 1928 (*Năpasta*, tradusă de A. Silvestri-Giorgi), 1929 (*O scrisoare pierdută*), 1944, 1955 și 1956 (proză). Alte traduceri au apărut în germană, maghiară (chiar din timpul vieții scriitorului), rusă, arabă, chineză, bulgară, greacă, letonă, finlandeză, japoneză, vietnameză. Dintre scriitorii din epocă, s-au mai bucurat de tălmăcirii numeroase, în diverse limbi de mai mare sau mai mică circulație, Ion Creangă, Ioan Slavici, George Coșbuc (despre *Noi vrem pămînt*, tradusă de José Prat, se spune că a fost răspîndită printre țărani din Catalonia), Alexandru Ma-

cedonski, Barbu Delavrancea, Alexandru Vlahuță, Duiliu Zamfirescu (*La vie à la Campagne*, Paris, 1939, are prefața semnată de Paul Valéry), Nicu Gane (care s-a bucurat de o popularitate neașteptată, dată fiind valoarea operei sale, în comparație cu Filimon sau Odobescu), Titu Maiorescu (articole de direcție, studii, poezii).

După 1900, în peisajul literelor românești apar sau se consolidează nume noi. Se accentuează direcțiile novatoare. Literatura noastră se sincronizează alert cu mișcarea europeană în acest domeniu, scriitorii români fiind influențați, dar și influențînd. Este de ajuns să amintim, în acest ultim sens, pe Eugen Ionescu sau Tristan Tzara. În ceea ce îi privește pe „giganții” perioadei interbelice, se impune o anumită observație — acțiunea de tălmăcire a lor în alte limbi a început, în cazul unora, încă din epocă, dar s-a împlinit complex după 1945. Intervine aici, probabil, acea necesară distanțare propice receptării de valori deja decantate în creuzetele literaturii naționale. Sadoveanu a fost tradus copios de prin 1925 și pînă astăzi. Romanele și povestirile sale cunosc versiuni în franceză, engleză, italiană, germană, spaniolă, slovacă, portugheză, rusă. Dintre scriitorii străini care s-au aplecat asupra creației sale amintim pe Miguel Angel Asturias și Spiros Mellas. Din opera lui Brebreanu au fost traduse în multe limbi *Pădurea spinuzărilor* (prima oară în cehă, în 1928), *Ion, Răscoala* și o seamă de povestiri. Lucian Blaga a fost cunoscut pe alte meridiane mai întîi ca filozof și estetician. Au tradus din Argezei mari poeți contemporani, precum Quasimodo, Rafael Alberti, Ana Ahmatova, Iannis Ritsos. Dintre interbelici, traducătorii străini sau români s-au mai ocupat pe larg de Cezar Petrescu, de George Călinescu (romancier), de, parțial, Camil Petrescu (*Patul lui Procust* este cunoscut în franceză, germană, sîrbă, cehă, maghiară). Dar au rămas datorii traducătorilor lui George Bacovia (de abia în 1968 a apărut la Ed. Seghers, în colecția „Poetes d'aujourd'hui”, cu o prefață de Nicolae Manolescu), Vasile Voiculescu, Ion Barbu, Hortensia Papadat-Bengescu. Se pare că poezia și proza română accentuat modernă nu incită într-o tălmăcire, fiind prea dificilă.

Momentul actual — impresionantă diversitate tematică și stilistică

Ce s-a tradus din literatura română în ultimii patruzeci de ani? În primul rînd clasicii — fie chiar cei de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, fie cei din prima jumătate a secolului nostru, deveniți astfel prin valoarea creației lor. Se consolidează, astfel, imaginea literaturii române în lume. Se înmulțesc antologiile și revistele literare străine (*The Literary Review, Marginales* etc.) interesate de fenomenul artistic românesc. Din nou, în aceste antologii apar maestrul și tinerii momentului laolaltă. Spre exemplu, *Introduction to Romanian Literature*, realizată de J. Steinberg, cuprinde proze de la Ion Creangă pînă la Fănuș Neagu, iar *Poeți romani del dopoguerra*, alcătuită de Mario de Micheli, alătură pe Argezei, Blaga, Ion Pillat, Adrian Maniu, Al. Philippide, Eugen Je-

beleanu, Miron Radu Paraschivescu, Ion Brad și încă alții. La o privire atentă, se observă că fluxul generațiilor pe scena literaturii influențează accesul la traducerea în alte spații culturale. Într-o primă fază se fac cunoscuți, în alte limbi, Mihai Beniuc, Maria Banuș, Demostene Botez, George Lesnea, Dan Deșliu. Romanul românesc este reprezentat prin operele lui Zaharia Stancu (*Descult* a atins adevărate recorduri), Marin Preda, Eugen Barbu. Valoarea acestora convinge, ele impun o viziune originală în aria experiențelor narative pe plan mondial. Trep-tat noi nume își fac apariția în literatura română. Transpuși de numeroase ori în limbi de circulație internațională largă sînt: poezii Ioan Alexandru, Florența Albu, Alexandru Andrișoiu, Lucian Avramescu, Cezar Baltag, Ana Blandiana, Ion Brad, Constanța Buzea, Radu Cărneci, Leonid Dimov, Mircea Dinescu, Ștefan Augustin Doinaș, Anghel Dumbrăveanu, Dumitru M. Ion, Petre Ghelmez, Ion Gheorghe, Ion Horea, Toma George Maiorescu, Florin Mugur, Adrian Păunescu, Aurel Rău, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Gheorghe Tomozei, Horia Ziliu; prozatori Paul Anghel, Ion Băieșu, George Bălăiță, Ștefan Bănuțescu, Nicolae Breban, Constantin Chiriță, Vladimir Colin, Radu Cosău, Laurențiu Fulga, Ioan Grigorescu, Ion Hobana, Alexandru Ivășiuc, Ion Lăncrănjan, Corneliu Leu, Iulian Neacșu, Fănuș Neagu, Francisc Păcurariu, Sânziana Pop, D. R. Popescu, Titus Popovici, Vasile Brebreanu, Petre Sălcudeanu, Sorin Titel, Nicolae Velea. O mențiune aparte se cade a fi făcută în ceea ce privește scrierile lui A. E. Bacovschi, Geo Bogza, Radu Boureanu, Eugen Jebeleanu, Alexandru Philip-pide. S-a tradus și dramaturgie: din Baranga, Mazilu, Everac, Horia Lovinescu. Desigur, însușirea nu-i poate cuprinde pe toți scriitorii români traduși în străinătate și nici nu încearcă măcar a aminti volumele sau fragmentele din antologii. Oricum, deși mai rămîn multe de făcut, literatura română de astăzi se infățșează în lume ipostaziată în diversitatea ei tematică și stilistică.

Este acum rîndul tinerelor generații de a pași, în noi straițe lexicale, pe meridiane. Mulți au și făcut-o deja. Cîndva, Titu Maiorescu afirma: „Ceea ce a trebuit să placă străinilor în poeziile lui Alecsandri, Bolintineanu, Eminescu (...) în prozele lui Slavici, Negruzzi și Gane, este pe lingă măsura lor estetică, originalitatea lor națională”. Peste timp, această observație a devenit direcție. Urmînd-o, scriitorii români de azi și de ieri vor reuși prin faptă literară să impună în universal literatura română.

Uriașă deschidere spirituală de după Congresul al IX-lea al partidului, climat deosebit de propice pentru dezvoltarea și afirmarea creației spirituale, deci și a literaturii, înflorirea excepțională a întregii spiritualități românești în acești ani de glorie, anii „Epocei Nicolae Ceaușescu”, precum și afirmarea fără precedent a României socialiste pe plan internațional, creșterea prestigiului ei și a conducătorului ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în spațiul înaltului umanism, al valorilor fundamentale ale omului — pace, civilizație, cultură — constituie tot atitea argumente pentru o audiență de excepție a literelor românești în plan mondial, beletristica românească fiind văzută, cu spor și firesc interes, ca purtătoare a celor mai nobile virtuți de muncă și viață ale poporului român.

GABRIEL RUSU

